

OOSTVLAAMSCHE

ALGEMEEN TWEEMAANDELIJKS
TIJDSCHRIFT VOOR FOLKLORE

Z A N T E N

31^e Jaargang
Nr. 1 - 1956
Jan. - Febr.

DRUK. V/H AD. HOSTE, N. V.
GENT

UITGAVEN VAN DE BOND.

Zijn te verkrijgen op het Sekretariaat, Oscar De Gruyterstraat, 34, Gent :

1. **Oostvlaamsche Zanten**, 4^e, 8^e, 11^e, 13^e, 14^e, 15^e, 16^e, 17^e en 18^e jg., tegen 30 fr. per jg.; 20^e jg. (Jaarboek), 21^e, 22^e, 23^e en 24^e jg. tegen 50 fr., 25^e, 26^e, 27^e, 28^e en 29^e jg. tegen 75 fr. en de 30^e jg. tegen 100 fr. Van de andere jg. zijn nog enkele losse nummers te verkrijgen.
2. **Herdenkingsalbum Alf. De Cock**. (Uitverkocht).
3. **Het Stroodekkersbedrijf**, door Cl. Trefois (Uitverkocht).
4. **Geïllustreerd Feestnummer** (lustrumnr). Prijs : 10 fr.
5. **Lodewijk De Vriese, Bio- en Bibliographische studie**. (Uitverkocht).
6. **Kinderspelen en Liedjes uit het Land van Dendermonde**, door Mevrouw L. Bataille-Hiel. Prijs : 50 fr. gewone uitgave.
7. **De Plattegrondsvormen van z.g. « Frankische » Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
8. **Register op Celis Gabr. : Volkskundige Kalender voor het Vlaamsche Land**, door Prof. F. M. Olbrechts. Prijs : 12 fr.
9. **De Draak van het Belfort van Gent in de Folklore**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
10. **De Tinnepotgieterij te Gent**, door Julien Boes. (Uitverkocht).
11. **2^e Lustrumnummer 1930-1935**. Prijs : 36 fr.
12. **Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten**, (over het Teerlingspel), door Emile Andelhof. Prijs : 14 fr.
13. **De Groei en de Bloei van de Arteveldefiguur in de Vlaamsche Volksziel**, door Advokaat Jos. Vermeulen. (Uitverkocht).
14. **Galerij van Gentsche Typen**, door Emile Andelhof. (Uitverkocht).
15. **De Magie van het Poppenspel**, door F. Van Es, en anderen. (Uitverkocht).
16. **Waasch Sagenboek**, door F. Van Es. Prijs : 70 fr. (65 fr. voor de leden).
17. **Jaarboek 1945 van den Bond der Oostvlaamsche Folkloristen**. Prijs : 50 fr.
18. **Het Curieus en Vermakelijk Namenboek**, door Em. Andelhof. Prijs : 12,50 fr.
19. **Folklore en Onderwijs**, door Lod. Hoste. Prijs : 7,50 fr.
20. **August Hendrixx, Vlaams Toneelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken**, door Fr. De Coster. Prijs : 15 fr.
21. **Pastoor Constant Duvillers, Folklorist en folkloristische Figuur**, door F. Van Es. Prijs : 15 fr.
22. **De Wetterse Reuzen**, door Marcel Daem. Prijs : 15 fr.
23. **Sagen uit Noord-Oostvlaanderen**, door Dr G. De Meyer. Prijs : 15 fr.
24. **Een Teerlingspel in Gent**, door Lod. Lievevrouw-Coopman. Prijs : 25 fr. (15 fr. voor de leden).
25. **Inhoudstafel op Oostvlaamsche Zanten (Jg. I-Jg. XXV)**, door F. Van Es. Prijs : 30 fr.
26. **Spelen mijner Jeugd**, door L. Lievevrouw. Prijs : 50 fr.
27. **De Levende Folklore van het Gewest Balegem**, door M. Broeckhove. Prijs : 40 fr.

Het bedrag der bestelling is vooraf te storten op postcheckrekening Nr 969.46, Bond Oostvl. Folkloristen, Gent.

Lidmaatschap Bond Oostvl. Folkloristen. Jaarlijkse bijdrage : 100 fr. Ereleden : 250 fr. Buitenland : 125 fr.

LODEWIJK A. VERLOOT
Eresecretaris
van de Bond der Oostvlaamse Folkloristen

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN**MEDEDELINGEN VAN DE BOND DER OOSTVLAAMSE
FOLKLORISTEN**

Vereniging zonder winstbejag

Sekretariaat van de Bond:

M. Broeckhove,
Oscar De Gruyterstraat, 34, Gent.Alle stortingen te doen op postrekening :
969.46, Bond Oostvl. Folkloristen,
Gent.

Redactie van Oostvl. Zanten :

F. VAN ES,
Désiré De Wolfstr., 3, Alst.

J. VERMEULEN & J. BOES.

In Memoriam

ERE-SEKRETARIS LODEWIJK A. VERLODT.

(Gent, 12 aug. 1881 — 10 nov. 1955)

Toen op 14 januari 1955 de heer Lode Verlodt wegens gezondheidsredenen zijn ontslag als sekretaris van de Bond indiende, had niemand onder ons kunnen vermoeden, dat wij hem enkele maanden later voor altijd zouden verliezen. Wel stelden zijn getrouwe vrienden vast dat in de laatste tijd de onverbiddelijke kwaal, waaraan hij leed, meer en meer zijn sterk gestel ondermijnde, maar dat de dood zo ras zou intreden, dat verwachtte zeker niemand. Met ontsteltenis vernamen dan ook zijn mede-bestuursleden door een persbericht zijn overlijden op 10 november j.l. en zijn teraardebestelling op 14 dito.

Hij is heengegaan, zoals hij geleefd heeft, in alle stilte en eenvoud, want hij hield niet van eerbetuigingen. Hij was de bescheiden, stille wroeter, vol toewijding voor de Bond — zijn bond — waarvan hij gedurende 22 jaar de spil is geweest en die grotelijks aan hem zijn bloei te danken heeft.

Hij was immers de ziel van de verschillende congressen en tentoonstellingen door de Bond ingericht, inzonderheid gedurende de jaren 1934-1939. Hij regelde een 225 folkloristische voordrachten, die sedert 1941 om de maand, maar meestal om de veertien dagen in het Folklore-museum of in het Stadsarchief gehouden werden. Voegen wij daarbij het beheer van de bibliotheek en van het archief van de Bond, de drukke correspondentie, het verzenden der uitno-

digingen voor de bestuurs- en de algemene vergaderingen en het opmaken der verslagen erover, met één woord gans het administratief werk verrichtte hij en steeds met liefde en volle overgave.

Ons lokaal, het Stadsarchief, was zijn tweede tehuis geworden en toen de ziekte hem het gaan bemoeilijkte, liet hij er zich brengen per taxi.

Om zijn grote verdiensten besloot dan ook het Bestuur eenparig in zijn zitting van 27 februari 1955 hem de titel te verlenen van ere-sekretaris en hem bij die gelegenheid openbaar te huldigen. Maar de bescheiden man hield er niet van en oordeelde niet te moeten aannemen, zodat de hulde — die voor enkelen zelfs de laatste groet was — in enge kring ten huize van de betreurde vriend plaats greep.

Een actiever medewerking aan ons tijdschrift werd zeker gestreemd door zijn zware administratieve bedrijvigheid. Hij heeft dan ook in « Oostvlaamsche Zanten », benevens een twintigtal omstandige verslagen over de algemene vergaderingen en over folkloristische congressen, slechts enkele In memoriams en een paar korte bijdragen over kinderliederen en Oostvlaamse bedevaartvaantjes gepubliceerd.

Voegen wij daarbij dat hij menig beoefenaar der folklore bij zijn opzoekingen in onze bibliotheek en archief met raad en daad heeft geholpen, want hij was de dienstvaardigheid zelf.

Vriend Ere-sekretaris L. Verlodt, nogmaals hartelijk dank voor al hetgeen U voor de Bond gepresteerd hebt. U zijt heengegaan met de zoete en de vaste overtuiging dat U Uw plicht, meer dan Uw plicht hebt vervuld, niet alleen jegens Uwe kleine familie : Uw echtgenote wijlen Mevrouw L. Verlodt-Verspeurt, die U te vroeg ontviel, en Uw teerbeminde dochter Mejuffer M. Verlodt, maar jegens Uw grote familie : de Bond der Oostvlaamse Folkloristen.

U zijt een model-sekretaris geweest en daarom zullen wij Uw nagedachtenis steeds in ere houden. Dat de eeuwige rust, na een zo actief leven, U zacht weze!

Het Bestuur.

Vastenavondviering in Nederland

Me moeder heeft een nylonbloes,
Daar zit van alles in.
Het is de vitaminenbron
Voor 't hele huisgezin.

(Onofficieel karnavalsliedje).

Wie ingelicht wil worden over levend volksgebruik van eigen tijd moet op z'n tellen passen voor de dames en heren folkloristen. Folkloristen immers houden er van breedvoerig uit te weiden over de cultuur die verdwijnt of die verdwenen is. Wat doen ze kneuterig over een klein boerderijtje dat op instorten staat en waarvan ze beminnen het rieten dak dat zich zo liefvallig over alle ellende heenvlijt. Een moordlied « Kom, vrienden, hoort een lied Van wat er in Raamsdonk is geschied » daar doen ze een moord voor⁽¹⁾. Een mangelplank, schoon uitgesneden, zouden ze wel aan hun boezem willen sluiten. De zeven rokken van een achteraf wonende boerin doen hun geestdrift hoog oplaaieren⁽²⁾. O, die folkloristen; o, die minnaars van schilderlijke naïeveteiten, voortdurend bezig met het rangschikken en rangschikken van hun rariteitenverzameling⁽³⁾. En dat, terwijl ze zelf behagelijk zitten bij hun centrale verwarming, in een brede en gemakzuchtige fauteuil. Zelfs iemand die wèl oog heeft voor « Levende Folklore » laat in een dik boek over dat onderwerp de vrij recente carrière van de kerstboom buiten bespreking⁽⁴⁾.

(1) Ernst Becker. Duitslands laatste « Moritatensänger », laat zich alom bekijken en beluisteren als de « bewaarder van een oude en reeds lang vergeten volkskunst ». Niettemin kreeg ik nog onlangs een kolportage-lied in handen : « De Waterramp 1953. Wijze : Zilv'ren draden tussen 't goud. »

(2) Vergelijk de karikatuur der Markense vreemdelingenexploitatie door Michel van der Plas in Wim Sonneveld's « Waar de blanke top der duinen » (1954-'55).

(3) Leerzaam is *Die Stellung der Volkskunde im Gestige der Geisteswissenschaften* (stencil van het Openlucht-museum te Arnhem, 1955) van Prof. Dr. Leopold Schmidt te Wenen, die in onze wetenschap pijnlijk mist de levenwekkende hypothese.

(4) Vgl. J. H. Kruizinga, *Levende Folklore in Nederland en Vlaanderen*, Assen z. j., blz. 229. Dr. C. Cath. van de Graft komt er wel op in haar *Nederlandse Volksgebruiken bij hoogtijdagen*. Amsterdam 1947, blz. 109. Van belang is *Der Weihnachtsbaum in Sachsen. Name, Gestalt und Entwicklung* door Karl Ewald Fritzsche in *Beiträge zur sprachlichen Volksüberlieferung*, Akademie-Verlag, Berlijn 1953, blz. 260-291. Zie nu ook : A. van Hageland, *De Kerstboom in Vlaanderen (Volkskunde, jg. 56 (1955), blz. 125)*. J. H. Kruizinga's *Heide-, zeil- en bloemenkoningin, een nieuwe folklore (Trouw, 25 juni 1955)* werd door de redactie van een twijfelend commentaar voorzien : « Dergelijke, in deze tijd tot een traditie groeiende gebeurtenissen komen namelijk niet voort uit het volk, maar worden van bovenaf opgelegd door bepaalde instanties. En als « koningin » verklede jonge dames zouden wij niet willen zien als cultuurverschijnselen, doch als wandelende advertenties : « Zie Zandvoort », « Eet in Ede ». » De redactie vergeet, dat ook vroeger van boven af voorgedaan en georganiseerd werd. Het is maar de vraag, of het aanslaat, of het beantwoordt aan de behoeften van het volk.

Dit slag van folklore-vergaârders — die met hun spaarzame verklarings-hypothesen veelal niet verder zijn dan de negentiende eeuw — heeft voor wat zich in eigen tijd aan volksvreugde presenteert weinig of geen begrip. Wel Sint-Maarten in Lutjebroek, niet de door Louis Davids bezongen Bollenzondag in Lisse en Hillegom; wel de schutterij in Terborg, niet de voetballende roodbroeken uit de goede Sint-Bavostad; wel het kaatsen in Tietjerksteradeel, niet de onstuimige zeepkistrace (made in U.S.A.) van een feestvierende grotestad; wel het heksenverhaal uit Haulerwijk, niet de honderd-en-een woordspelingen in de trant van « Vroom-en-Dreemantje » = katholiek die op de Partij van de Arbeid stemt. Vele folkloristen koesteren met naarstige liefde de resten uit een vroeger kultuurtijdperk; resten, die men daarenboven in sommige gevallen alleen bij enigszins aparte enkelingen, niet bij het tegenwoordig volk in zijn groeperingen pleegt aan te treffen. Ja, zij menen zelfs: volkskunde of folklore = archéo-civilisation, en verder is het afgelopen.

Ik zal het met u hebben over vastenavondviering in Nederland, zowel voor liefhebbers van archaïsche volkskultuur als voor degenen die het levende heden en deszelfs harteklop bestuderen een onderwerp van grote betekenis. Daarbij zal ik u het minst mededelen over datgene, wat u uit kranten en weekbladen het beste kent: het georganizeerde Karnaval in de grote en vrij grote steden, dat soms duizenden van elders tot zich weet te lokken — een bron van inkomsten voor de handeldrijvende middenstand. Men denke aan de Rijnlandse steden (met hun Raden van Elf het voorbeeld voor de negentiende-eeuwse Karnavalsherleving in Limburg en Brabant), waar de karnavaleske spot het vorig jaar de Duitse herbewapening in het zonnetje heeft gezet. Men zie vooral ook naar Nice met zijn huizenhoge praalwagens, waar de overheid een royaal subsidie verleent, oog als men er heeft voor deze trekpleister der vreemdelingenindustrie⁽⁵⁾. In dergelijke toeristencentra overschaduwden organisatie en zakenbelang de spontane feestvreugde van een kleine, op elkaar afgestemde gemeenschap. De karnavalviering is er uit de handen der « traditoren » overgegaan in de handen der « organisatoren », al is het wèl zo dat de straffe regeling telkens door spontane vondsten wordt omrankt en zelfs doorbroken. Om de zojuist genoemde redenen van overorganisatie en exploitatie stelt de Badense volkskundige Prof. Dr. Johannes Kün-

(5) Zie voor Nice: *Carnaval in Limburg*, Maastricht 1951, blz. 57. Ook het achttiende-eeuwse Venetië zag voordeel in zijn karnavalviering.

zig boven het grootscheeps gedoe in Wenen, München en Düsseldorf de intieme en in veel opzichten nog landelijke « Fasnet » in zijn Zwabisch-Allemannische « Heimat », waar menige oeroude gestalte tot in onze tijd ongerept bewaard is gebleven. De lektuur van zijn **Die Allemannisch-Schwäbische Fasnet** (Freiburg im Breisgau, 1950) worde u derhalve van harte aanbevolen.

Gaat u nu maar eens met mij mee naar het Limburgse dorp Steil onder Tegelen. Men is er vol van het aloude « ketelgericht » op Vastenavond⁽⁶⁾. Wie er al zo in de ketel gestopt zijn? Een politie-agent, die een jongen bekeurde omdat deze zich in verliefde toestand op het gras bevond. Een vrouw, die haar echtgenoot 's avonds uit de herberg haalde, waartoe men een kleine jongen als vrouw aankleedde die « Op tied thoes, op tied thoes » moest roepen. Een voorzitter van de voetbalklub, die graag hogerop wil en voor de jongens staat te goochelen met uitheemse woorden die ze niet begrijpen. De tekst, keihard, wordt vantevoren opgemaakt en keurig uitgetypt. Ziehier een middeleeuwse strafoefening, voortlevend als zinvol volksvermaak.

Veel meer en veel merkwaardiger biezonderheden vallen er te verhalen over Boksmeer in Noord-Brabant. In hoofdzaak volgen wij voor onze beschrijving een paar krantenartikelen en het **Carnavalsboek van Nederland** door D. J. van der Ven, benevens **Levende Folklore** van J. H. Kruizinga. Boksmeer houdt elke Vastenavond-tijd op maandagochtend vóór 10 uur een geplogenheid in ere, waarbij alles zich afspeelt om het karnavalssymbool bij uitstek : de Worst, een prachteksemplaar van negen ellen lang. Zoals de krab en de zilveren « puit » alias kikkvors Prins Nilles I van Krab-begat alias Bergen-op-Zoom versiert, zo vormt de worst — in zilver geslagen — het palladium van de Boksmeerse worstenkoning, waartoe de winnaar van de unieke metworstrijt naar boerderij « De Bruigom » wordt verheven. Een jaar lang is hij vrijgesteld van kontributie, maar hij moet, volgens artikel 14 van het reglement, de gewonnen worst en de halve ton bier voor de leden bestemmen.

In het holst van de nacht wordt het feest ingeblazen door gemaskeerde lieden, die op koehoorns een luguber getoet voortbrengen; een Boksmeerse variant van het op koehoorns blazen der Terschellinger en Amelander Sunderklazen. Officieel wordt dit inblazen om half zeven herhaald door een tweetal als boerse herauten uitgedoste trompetters. Alsof dit lawijt nog niet voldoende is, toetert

(6) Zie verder D. J. van der Ven, *Het Carnavalsboek van Nederland*, Heerlen (1950), blz. 159 en J. H. Kruizinga, *Levende Folklore*, Assen z.j., blz. 69.

de bakker uit alle macht op z'n bakkershoorn, daarmee verkondigend dat bij hem de « warme mikjes » bij honderden op de morgelijke kopers liggen te wachten. Helmondse bakkers herinneren zich het « werreme wei bloaze », in Vlaanderen waardeert de burgerij op Vastenavond het « hete-brood-trompen »^(*) en tot het in werking treden van de nieuwe bakkerswet werden ook de Zaanamse luilakbollen onder hoorngeschal verkocht.

Een lang aangehouden bazuinstoot roept de schare naar het Sint-Rochusplein met het beeld van het Heilig Hart. Van alle kanten rijden daarheen de zogenaamde « Metworstelaars » — ongehuwde jongelieden met witte pantalon, blauwe Brabantse kiel, rode zakdoekdas, een slappe vilthoed en met op hun schouders de zwierige rode en witte linten.

Stapvoets vooraan rijdt de standaarddrager rond, die hoog de standaard heft, welke de burgerij in 1890 bij de herdenking van het 150-jarig bestaan aan de vereniging ten geschenke heeft gegeven. Ook de koning van het vorig jaar komt aangereden, gevolgd door zijn beide adjudanten. Op zijn borst draagt hij fier het zwart-fluwelen schild met de zilveren metworst en een drietal medaljes. « In de blauwe schemering van de druilochtend » — aldus Van der Ven — « was het een fantastisch schouwspel, waarin aan de voet van het Christus-Koning-beeld als symbool der kerkelijke religie, de dragers der oude volksreligie bijeenkwamen in hun tot Vastenavond-vermaak gedegradeerde activiteit van oorspronkelijke vruchtbaarheids-ruiters. » Merkwaardig is het feit, dat de molenaar van het dorp er destijds op stond, dat de ridders in hun wilde ren door de akkers op ongezadelde paarden langs de molen kwamen om er sterke drank te nuttigen. Op zo'n manier immers kreeg hij deel aan de zegen, die de jongelingschap met haar rituele paardenrit hoopte op te roepen. Een kolfje naar de hand van Dr. A. Diethelm cum suis, die bezig is een Europees standaardwerk over dergelijke paardenritten samen te stellen.

Toen in 1923 de winnaar omhangen zou worden met het zilveren metworst-versiersel, tilde men hem eerst op een bierton, waarna men de nieuwe majesteit het Metworstlied toezong op de melodie van het Wilhelmus. Terwijl de koning, omhangen met de metworst en met in zijn armen de varkenskop en de beide broden, de hulde in ontvangst nam, konstateerde Van der Ven, hoe bij de inzet van

(*) Dit gebruik is in Vlaanderen ook reeds uitgestorven. (Redaktie).

het lied hoeden, petten, mutsen en karnavalsbaretten afgingen in een mogelijk nog vaag besef, dat hier in de grond van de zaak iets plechtigs geschiedde.

De overwinningsbuit wordt daarna geladen op de worstenwagen, die de aandacht verdient van onze zo aktieve Boerenwagenclub. Op deze hoogwielige kar bevindt zich in een smoezelig clownspakje een opgeschoten jongen, die gelaat en handen met een kurk zwart heeft gemaakt. De schilderijen van de zijborden en het achterkrat hebben betrekking op de gebeurtenis uit het voorjaar van 1740, die aanleiding zou hebben gegeven tot het ontstaan der Metworstvereniging. De redding van freule Aleida van Asselt, die met haar koets verongelukt was, door een zevental Boksemerse jongelingen moet volgens het volksverhaal het jaarlijkse Metworstrijden ten gevolge hebben gehad. De freule immers gaf:

... en handvest dan nadien
Op perkament getekend
Mit zegel en consent voorzien
Vur eeuwen hin berèkend.

Dit handvest evenwel heeft niemand ooit gezien; het moet met het authentieke reglement verloren zijn geraakt. Men kan veilig aannemen, dat er nooit zo'n stichtingsoorkonde heeft bestaan, ja zelfs dat er wellicht nooit een freule Aleida met een reiskoets in de Vortemse beek is gevallen. Het volk heeft klaarblijkelijk een historische verklaring toegevoegd aan een overoud vruchtbaarheidsfeest waarin de vrouw naar internationaal gebruik de centrale plaats heeft ingenomen⁽⁷⁾. Nader onderzoek toonde aan, dat ook in het naburige Sambeek een soortgelijk servituut op een hoeve lag, terwijl eveneens in Koudewater bij 's-Hertogenbosch een dergelijk volksverhaal werd gelokaliseerd — maar dan opgenomen in een Sint-Antoniusviering. Men lette op de veelzeggende hoevenaam « De Bruigom » en op het feit dat Freule Aleida, een verkleed manspersoon, bij de Boksemerse vastenavondviering een hoofdrol vervult.

Bij de beschrijving van ons tweede voorbeeld zijn wij tegelijk al bij veronderstellingen nopens de oorsprong van de feestelijkheden aangeland. Kort gezegd: het draait in deze uitbundige volksgebruiken oorspronkelijk telkens weer om de voor een boerengemeen-

(7) In afwijking hiervan deelt Mej. H. C. A. Grolman in haar *Nederlandsche Volksgebruiken. De Kalenderfeesten* (Zutphen 1931) mee: « Dit servituut is te vinden in de koopacte van de tegenwoordige boerderij en in copie in het vroegere schepenboek, thans in het archief te 's Hertogenbosch » (blz. 143).

schap zo beslissende vruchtbaarheid van veld en gezin. Bijna alles in het Bokseerse ritueel wijst in die richting, al zullen de huidige dragers van deze bijna heilige tradities zich de herkomst niet meer bewust zijn. Een verwant geval, nog duidelijker en sprekender, vond ik in.... **Viert vroolijk feest!** door Lys Byrdal, voor Nederland bewerkt door de welbekende mevrouw R. Lottgering-Hillebrand. Op bladzij 115 leest men daar, hoe de Deense huisvrouw in het midden van de tafel een klein vastenavondtonnetje zet, van binnen met rood crêpe-papier gevoerd en van buiten bont geschilderd. In dit tonnetje wordt de vastenavondroede geplaatst, nagebootst door kale takken die keurig zijn verguld. Een nadere verklaring van deze erotische symboliek lijkt overbodig. Ook de « Pritsche » en de « Streckschere », de serpentines en de Zuid-Franse kalkbolletjes kan men met meer of minder recht tot de erotiek rekenen, evenals de karnavalsbegroeting met de lange neus. Treffend lijkt ook het feit, dat een wat oudere vrouw uit het Salzburgerland de zweepzwaaiende « Percht » (een stokpaardruiter) afweerde met een: « Bitte, nein, dieses Jahr nicht »⁽⁸⁾. In een zo verafgelegen gebied als de Kaukasus, vooral bij de Swanen, treedt de erotiek nog weer onverbloemder aan de dag dan in ons gepolitoerde West- en Midden-Europa. Daar trekken ongetrouwde jongeren een man z'n hemd en broek uit, zodat diens geslachtsdelen zichtbaar worden. Een ander pakt deze naaktfiguur aan de rugzijde bij de hand, een derde pakt de tweede, enzovoort, totdat ze samen een keten vormen. De voorste houdt zijn lid in de hand, die er achter komen stoten en roepen. De naakte slaat met een roede de onachtzamen, die niet goed vasthouden. Men vertelt, dat de kinderen in december, negen maanden na dit feest, worden geboren⁽⁹⁾. En zo is er meer, veel meer in dit bruisend kompleks der karnavaleske feestelijkheden.

Zien wij, hoe in de middeleeuwen carnaval of liever vastenavond gevierd werd, dan wordt ons dit aspect van de vruchtbaarheid — bezwerend opgeroepen in de dorre ledige wintertijd — nog duidelijker. Uitermate leerzaam is bijvoorbeeld een aardig boekje van Prof. Dr. Fritz Brüggeman over het zogenaamde « Schembartlau-

(8) Nico de Haas, *Pongauer Perchten*, in *Hamer* van februari 1944, blz. 15. Vgl. ook Karel Adrian, *Von Salzburger Sit' und Brauch*, Wenen 1924, blz. 49-72. De « Perchten » dreigden in de « Fasching » terecht te komen. Men heeft ze toen omstreeks 1910 blijvend vastgelegd op 6 januari. De huiven — in de achttiende eeuw nog bescheiden — zijn tot buitensporige bouwsels uitgegroeid. Vgl. ook het rijk verluchte *Der Perchtenlauf in der Gastein* door Heinrich von Zimburg (Wenen 1947).

(9) Vgl. Robert Bleichsteiner, *Masken und Fastnachtsbräuche bei den Völkern des Kaukasus in der Oesterreichische Zeitschrift für Volkskunde, Kongressheft 1952*, blz. 3-76 (in het bijzonder blz. 24).

fen », het met maskers lopen in het aloude Neurenberg. Door een gelukkige bestiering is ons een groot aantal fraaie kleurenprenten van ooggetuigen bewaard gebleven. Men ziet er een Schembartläufer bij uit 1451 in het zomerse wit, met een klokken-keten breeduit om de hals en met een vis-bennetje op de heup. Dergelijke zegerierende gedaanten in het wit zijn de bestrijders van ruige, donkere winterdemonen. De laatsten zijn dermate schrikwekkend, dat men begrijpen kan hoe een jong meisje uit Leipzig anno 1499 zo'n angstaanjagend mombakkes van pure ontsteltenis dood stak en daarna door de rechter vrijgesproken moest worden: ze had gehandeld uit noodweer. Alleen voor de kerk en het kerkhof — lees ik in een ongedateerd dagbladartikel — hield de overmoed stand. Dat had blijkens tal van verhalen zijn goede reden. Eens vluchtten enkele kinderen voor een gemaskerde in de kerk. Hij echter volgde hen in het Godshuis en heeft zijn leven lang het masker niet meer van zijn gezicht kunnen krijgen. Ook het kerkhof mocht een gemaskerde nimmer betreden, op straffe van plotselinge verandering in stof en as. Geen wonder dan ook, dat Augustinus het maskeren een sakrament des duivels achtte en dat paus Gelasius in 492 het rondlopen in dierenhuiden verbood als zijnde een heidens gebruik.

Het hoogtepunt vormde in Neurenberg en elders — en thans ook weer bijvoorbeeld in Heerlen, Nijmegen en Bergen-op-Zoom — het optrekken van een wriemelend narrenschip vol zotte gedrochten en van onderen omkleed, vreemd genoeg, met blauwe golven en voortbewogen op karrewielen. Een geheimzinnige vertoning, die op de een of andere wijze — omgebogen naar het kluchtige en koddige — verband zal houden met Oudgermaanse voorstellingen, waarbij echter Dr. D. Th. Enklaar in zijn **Varende Luyden** (Assen 1947) nog voegt de betekenis van het schip als Christelijk zinnebeeld. Ernstige, godsdienstige voorstellingen, te vinden op oerhistorische Zweedse rotstekeningen (o.a. schepen met bomen) en in Tacitus' **Germania**. De Romeinse geschiedschrijver vertelt ons van de godin Nerthus, alias Moeder Aarde, rondgevoerd op een heilige wagen door koeien getrokken en afkomstig (denkt u eens aan de blauwe golven van het Neurenberger narrenschip!) van een woudrijk eiland in de Oceaan. Tacitus deelt mede hoe alle plaatsen die de Nerthuswagen bezocht, vrolijk feest vierden. « Dan begint men geen oorlogen en neemt men geen wapens ter hand; alles wat van staal is, bevindt zich achter slot; dan kent men slechts vrede en rust, totdat dezelfde priester de

godin, als zij verzadigd is van haar verkeer onder de mensen, naar het heilig woud terugbrengt ».

Tacitus, de strenge Romein, schildert een Germaanse geloofshandeling uit het begin van onze jaartelling. Tussen Tacitus en Neurenberg in vindt men de singuliere vermelding van een «blauwe schuit» uit de twaalfde eeuw, die van Cornelimunster bij Aken westwaarts is getrokken. In 1133 dwong men de wevers op dit narrenschip plaats te nemen. In Maastricht zette men een mast op de wagen met koorden en zeilen. Toen ging het, onder uitgelaten spot, langs Tongeren en Borgloon naar Sint-Truiden. In het graafschap Leuven moest de dolle stoet omkeren. In de Latijnse kroniek van abt Rudolf van Sint-Truiden heet het schip, nogal eigenaardig, «terrea navis» = aarde-schip. Eind-middeleeuwse «blauwe schuiten» worden o.a. vermeld voor Bergen-op-Zoom⁽¹⁰⁾, Nijmegen en Utrecht⁽¹¹⁾. Ook in de antieke en vooraziatische wereld, niet alleen in Noord-Europa, vormden dergelijke wagens een gewichtig onderdeel van de eredienst. Maar dit voert ons, gelet op de bedoeling van deze bijdrage, te ver van huis.⁽¹²⁾

Een overoud voorstadium van het carnaval vindt men nog heden ten dage op onze Waddeneilanden. Maar dan gebeurt het — dat angstaanjagende rondtrekken van gemaskerden voor wie geen vrouw veilig is — in de decembermaand. Een fijnzinnig waarnemer van de volksgeest als wijlen Prof. Dr. G. S. Overdiep werd bij herhaling getroffen door de ernstig-rituele stijl van de Amelander Sunderklaasviering die zijns inziens tot een ver en heidens verleden terugreikt. Men zie hiervoor S. J. van der Molen's **De Friesche Kalenderfeesten**, blz. 107 en vooral ook **Ameland, eiland der demonen** van J. W. F. Werumeus Buning in **Elseviers Weekblad** van 18 december 1948, waaruit ik hier enkele grepen zal doen.

Een meisje rende een huis uit. De vreemden sprongen achter haar aan. Zij sloeg een deur achter zich dicht; een tel later

(10) Zie voor de «Gesellen der Blauwe Scute» te Bergen-op-Zoom in de 15de en 16de eeuw: H. Levelt in *Sinte Geertruydsbronne*, jg. I (1924), blz. 41-45. Het gebruik dateert hier uit 1413 en werd door Jacob van Oostvoorne in 297 verzen beschreven (uitgave door Eelco Verwijs in *Van Vrouwen ende van Minne*, Groningen 1871). De oeroude achtergrond wordt hier echter niet aangeroerd: blauw is — als passieve kleur — zinnebeeld der onozelheid, en de wagen is een navolging van de Rederijkers «die ook op wagens vertooningen gaven»! Van veel belang is «De blauwe schuit» in Dr. D. Th. Enklaar's *Varende Luyden* Assen 1947 blz. 37-85. Zie ook diens *Uit Uilenspiegel's kring*, Assen 1940, blz. 110-118.

(11) Vgl. A. Le Cosquino de Bussy in *Jaarboekje van Oud-Utrecht*, jg. 1925, blz. 72, Anno 1446.

(12) Vgl. o.m. L. Deubner, *Attische Feste*, blz. 63 Dionysus werd, gezeten in een schip op wielen, naar de tempel gebracht.

rammelden daar de spoken aan het slot, en sloegen er met de stokken op. Het licht in dat huis ging uit. / Wat verder rept zich een jongen over de weg. Maar van de andere kant als uit het niets gekomen, stonden ook daar drie vreemdelingen, en versperden hem het pad; hij was gevangen. Hij stond in een kring van stokken, spoken, en grommende geluiden, en terwijl hij daar stond naderden er van alle kanten meer, uit de duisternis.../ Hij is het ontsnapt, omdat hij voor zijn moeder nog een zakje griesmeel moest gaan kopen, zei hij. Maar hij liep als een haas zo hard, de schrik zat hem in het gebeente./ ...na daglicht geen jongens beneden de manbare leeftijd van achttien jaar en geen vrouwen van welke leeftijd dan ook bij de weg... op straffen van er af geslagen en door de gierput gehaald te worden./ En als het dorp dan schoongeveegd is, gunt men de vrouwen een genadig uur: zij mogen gaan eten en zich verzamelen in de huizen waar een lantaren voor de deur hangt, en in de drie herbergen van het dorp. Zij scharen zich daar op lange banken en stoelen, zo tegen de klok van achten, als het werkelijk duister is. ... te pronk en te prooi ... voor de Oude Sinterklazen./ Als hij met de stok op de grond tikt, voor de voeten van een meisje, moet zij dansen of tenminste een pasje maken; als hij de stok hoger houdt moet zij er over springen.../ Daar is op donkere achterkamers in wekelang geknip en genaai, met moeizame mannenhanden zilveren purper- en goud-papier aan reepjes gestikt — want niemand mag weten hoe gij, mijn vriend, er uit zult zien, ik ben een vermomd persoon, ik ken u niet, gij kent mij niet, ik ben een ander, gekleed in een mantel van blauw zilver, beestachtige geluiden brommend door een koehoorn./ ...Een raar wezen van grauwe meelzakken, met dotjes watten op de buik. Een wintergeest.

Totzover Weremeus Buning in een mooi voorbeeld van volkskundige journalistiek. En wij konkluderen dat op de eenzame Waddeneilanden een cultuurfaze bewaard bleef even oeroud en van een zelfde karakter als wat wij in het eveneens eenzame Zwarte Woud of in de Alpenlanden met hun « Perchten » kunnen aantreffen.

Het primitieve en echt-folkloristische van dit wonderlijk gebruik blijkt ook uit het feit, dat hier geen organisatie plaats heeft: alles geschiedt vanzelf als een dwingende en onontkoombare traditie, waartegen geen slachtoffer zelfs zich met fatsoen verzetten kan. En het gaat, in de kille en duistere decembermaand, buiten alle

V.V.V.-bemoeiing of toeristische belangstelling om. Toch is ook in dit treffende gebruik al enigszins de klad gekomen, aangezien er nogal wat buffelhorens verhandeld zijn aan hegerige zomergasten. Een Amelandse missionaris in Afrika zorgt nu voor een nieuwe zending uit het Zwarte Werelddeel, opdat de Sunderklaas-viering weer in alle luister zal kunnen plaats hebben.

Soortgelijke gebruiken als op Ameland treft men ook aan in de buurt van Bergum (Friesland), op Schiermonnikoog, Terschelling, Vlieland en Tessel. Op laatstgenoemd eiland bijvoorbeeld dringen de Sinterklazen de huizen binnen om de bewoners op spottende wijze de les te lezen. Ook deze kritiek vanwege de gemeenschap vindt men terug in het Karnaval der zuidelijke provincies. Biezonderlijk in Sittard, waar tot oude toebellen getransformeerde vrouwspersonen rondwaren als fantastisch-sarkastische « vamps » of op z'n minst « she-women » en onbeschroomd met een rinkelden kwinkslag de waarheid zeggen. Men zie voor dit overoude « Weiberregiment » — behalve Van der Ven's **Carnavalsboek** — het onvolledige **Carnaval in Limburg**, dat in 1951 is verschenen. Ook spotredevoeringen vanaf een ton of stokpaard zijn, aan de gang gebracht door het Rijnlandse voorbeeld, dermate geliefd, dat de Regionale Omroep Zuid prijzen uitlooft voor de pittigste spotrede en het sappigste karnavalslied⁽¹³⁾.

Dit was dan het een en ander over de oeroude, de heidense ondergrond der vastenavondgebruiken. Ondergrond, meer niet. Het valt te begrijpen, dat de Rooms-Katholieke kerk — die in vele gevallen niet radikaal ingaat tegen vastgewortelde inzettingen — op deze zuiverings- en vruchtbaarheidsorgie haar eigen Christelijk stempel heeft gedrukt. Zij laat het vlees zich uitleven, maar op Aswoensdag haalt men zijn kruisje ten einde zich in de Grote Vastenperiode van veertig dagen te bezinnen op het lijden des Heren. Vlees en geest worden op zo'n manier op treffende wijze tot een synthese gebracht, die de mensheid zozeer behoeft, wil zij niet in ijdelheid verloren lopen. Het zich uitleven gaat aan de onthouding vooraf. Men zou zeggen : dit is de omgekeerde wereld. Normaal lijkt immers het werk en de soberheid, waarna komt als schone bekroning de welverdiende feestvreugde. Maar is het toch

(13) Van veel belang, ook uit een oogpunt van « nouveau folklore », is R. Vankenhove en A. Lepage, *Het volksleven in het straatlied*, Gent 1932 (grotendeels karnavalsliederen!) en Prof. Paul Mies, *Das kölnische Volks- und Karnavalslied*, Keulen 1951. Vgl. Dr. Winand Roukens, *Carnaval en Carnavalslied* in het Vastenavondnummer van *Veldeke*, februari 1255.

ook weer niet zo, dat een boetvaardig kind zal menen zich heldhaftiger te gedragen, wanneer het, om zichzelf te straffen, na de eerste chocolaadjes de doos opbergt, dan wanneer het nooit chocolaadjes geproefd heeft? Deze huiselijk-psychologische verklaring vond ik in een doordacht krantenartikel, en het leek me goed de gedachtengang even door te geven⁽¹⁴⁾.

De Protestantse kerk stond over het algemeen niet zo rekkelijk tegenover wat zij als heidense en paapse superstitiën placht te beschouwen⁽¹⁵⁾. Niet alleen het eigenlijke Holland, ook Brabant en Limburg — tot de tijd van de Franse overheersing Hollandse wingewesten zonder stem in het kapittel — werden op het stuk van de vastenavondviering stevig geringelood vanwege het stadsbestuur, al dan niet hiertoe aangespoord door de predikanten⁽¹⁶⁾. Niettemin bleef ook in Hervormde streken de Vastenavondviering zich tot kort voor onze tijd min of meer handhaven, in het bijzonder in de rommelpotliederen van volksmensen en kinderen⁽¹⁷⁾. Kenschetsend is het ondermeer dat op de streng-Calvinistische Zuid-Hollandse eilanden met hun « zwarekousenkerkjes » tot vandaag-de-dag « vastelavonden » gebruikt wordt in de betekenis van « een gezellig avondje houden »⁽¹⁸⁾. Op Dikke Dinsdag verteren de Katholieken in De Streek (tussen Hoorn en Enkhuizen) de kaartpot. Men verbrandt het oude en beduimelde stel kaarten, en schaft zich in september — de aanvang van het seizoen — weer een gloednieuw duivels-prentenboek aan. Dit is precies zo bij de Rooms en in Lisse-Hillegom, waar het werk op maandag ook stil ligt. Voor Haarlem wordt — behalve het noten eten — het Vastenavondboerenbal in de « Vauxhal » gemeld, gevierd door de Rooms-Kathol-

(14) *Nieuwe Rotterdamsche Courant*, 5 maart 1935.

(15) Zie o.a. G. D. J. Schotel, *Het Oud-Hollandsch Huisgezin der zeventiende eeuw*; Haarlem 1868, blz. 391.

(16) Zie Dr. J. F. Corstens, *Maatregelen tegen maskerade en mommerij in het oude Breda in Sinte Geertruydsbronne*, jg. VII (1930), blz. 138 en jg. VIII (1931), blz. 28. In hetzelfde blad J. R. W. Sinninghe over een Bredaas Karnavalsoproer (1849) i njg. IX (1932), blz. 45. Ook in onze eeuw waren er Karnavalsmoeilikheden te Breda. Zo meldde de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van 10 februari 1939, dat van Rooms-Katholieke zijde het symbolisch verbranden van een stropop een bespotting geacht werd van de kerkelijke opvattingen omtrent teraardebestelling en lijkverbranding. De Bredase Karnavalsvereniging heeft toen meegedeeld, dat de « begrafenis » van het Karnaval — een internationaal bekend gebruik — niet kon plaats vinden, daar de autoriteiten geen medewerking wilden verlenen.

(17) Een goed voorbeeld is de vervorming van een oud volkslied in een vastenavondlied door wijziging van de aanhef op het einde van de vorige eeuw in het vrijwel geheel Protestantse Friesland. Men zie S. J. van der Molen's *De Friesche Kalenderfeesten*, Den Haag (1941), waarin een uitvoerig hoofdstuk over de Friese « Fêsteljou » (blz. 15-20). Het lied begint: « 't Was op een Fastelavond, Al op een heiligen tijd, En raad eens wat er te doene kwam Al met dat oude wijf. » Zie ook K. ter Laan's *Nieuw Groninger Woordenboek* op het woord « rommelpot ».

(18) P. Maaskant, *Het volk van « Vredervijk »*, Rotterdam, z.j., blz. 12.

lieke boeren uit de omgeving⁽¹⁹⁾. Maar dit is al evenzeer verleden tijd geworden als het « vastenavond krijgen we bollen met botter » van Keesje, het diakenhuismannetje uit de **Camera Obscura** van Nicolaas Beets (1839).

Ziehier hoe een rommelpotspeler te Leiden in het begin van de zeventiende eeuw op Vastenavond de overheid (in casu schout Willem Bont) aan de kaak stelde⁽²⁰⁾.

De schout van Leiden heeft een bult;
Ho, mannen, ho!
Die is met oude lappen gevuld;
Ho, mannen, ho!
De schout van Leiden heeft een buik;
Ho, mannen, ho!
Daar komt wel tien pond boter uit;
Ho, mannen, ho!
De schout van Leiden heeft een kop;
Ho, mannen, ho!
Daar dansen de luizen met klompen op;
Ho, mannen, ho!

In Gouda nam men al evenmin een blad voor de mond⁽²¹⁾. Daar kwamen nog tot in onze tijd kinderen met harlekijnen of geknoopte zakdoeken (die harlekijnen moesten voorstellen) aan de deuren der aanzienlijke ingezetenen leuren. Ze noemden dat « zotten » en ze begeleiden hun zang op « rommelpotten ». Lied nummer één is zeer algemeen:

Vrou tis vastelavont
O man o
't Duurt nie langer as vanavent
O man o
Zus of zo
Vrou verkoop je beddechie
En slaap op stro
'k Hep so lang met de rommelpot gelope
'k Hep geen geld om brood te kope
Rommelpotterij

(19) *Neerlands Volksleven*, jg. V (1955), blz. 84.

(20) Geciteerd naar Jos. Schrijnen, *Nederlandsche Volkskunde*, I, Zutphen, z.j., blz. 160.

(21) Naar aanleiding van een artikel van Dr. Mr. J. Smit in de derde verzameling van *Bijdragen* van de Oudheidkundige Kring « Die Goude », blz. 142-149 (1941).

Wat hangt er an me zij
Wat hangt er an me schoen
Wat hebbik met die rommelpotterij te doen.

Hier 'n stoel en daar 'n stoel
Op iedere stoel 'n kusse
Vroutje, lich je kinnebak is op
En slaat er de koekepan tusse
Hopsa marianse
De gek sal lere danse.

Nummer twee lijkt een zeldzaamheid:

Ik hatter 'n kikkertie aan 'n toutjie,
Dat sprong d'r van tjoek-tjoek langs de kant
De eerste boer die wou me niks geve
De tweede boer die gaf me 'n stik (ook: cent).
Jan Juk Jan Jorussie (ook: Jan Jut)
Jan Pieleman is dood (bis)
Jan Juk Jan Jorussie etc.

Nummer drie ten slotte werpt een schrill licht op de sociale wan-
toestanden in het vorige-eeuwse Gouda. 't Is een spotternij, oor-
spronkelijk gezongen door de baanders (baanderknechts) en de
garens�ppers, en ten leste terecht gekomen in de argeloze kinder-
mond. De achteruitgang van de Goudse nijverheid was van dien
aard, dat een groot deel van de Goudse industriebevolking tot
bedelarij verviel en bedeed moest worden. Goudse bedelaars liepen
de provincie af en Gouwenaar werd synoniem met bedelaar. Tot
vergroting der ellende hielden de bazen er nog een gedwongen
winkelnering op na, die ook zo berucht is geworden in de veen-
graverijen van Drente en Friesland. Eén van hen placht zelfs een
deel van het loon in gort te betalen. Vandaar bijnamen als De
Gort, Arie Vetje, Aai Gruttegat. Een andere patroon, die steeds
een cent van het weekloon afhield ten bate van de spaarpot van z'n
zoontje, kreeg de bijnaam « 'n Cent voor 't jonchie ».

Ik hep 'r zo lang klein gèren esponne
Al bij Van Gèlen in de bèen
Ik hèp 'r gesponne van zes en half ponde
Ik hep se nog op m'n espeltie stèn. (Refrein als boven).
Ik heb 'r gesponne al bij Van Gèle
Ik heb 'r gesponne al bij De Gort

Een bossie gesneen en twee Zestalfonderd
Vijf verrel te licht en twee streentjes te kort.

(Refrein als boven).

Vastenavond — tijd van speelse fantasieën, van heerlijk zich uitleven in hartelijke verbroedering en verzustering, van goedmoedige tot en met bittere spot op eigen volk en overheid — heeft, ondanks de Christelijke stempeling bovengenoemd, vanaf het begin van de kerstening de bestrijding ondervonden van het wereldlijk en kerkelijk gezag, waarbij men zich dan in hoofdzaak beriep op de uitspattingen welke ermee gepaard gingen. Daarnaast was er ook de principiële bestrijding, het meest en het sterkst bij de Hervormden. In zijn bloemrijke **Verdediging van Carnaval** (1928) merkt de goede Katholiek Anton van Duinkerken echter terecht op, dat men een op zichzelf nuttige en fleurige volksuiting niet mag afschaffen of tegengaan, omdat zekere elementen er misbruik van maken. Van Duinkerken wijst in dit verband op de viering van Koninginnedag, die niemand van ons zou willen missen, en die toch zo nu en dan aanleiding geven kan tot een betreuenswaardige losbandigheid. Ik zal u niets uit deze jeugdige proeve van welsprekendheid van de gevierde Nijmeegse hoogleraar meedelen, maar er alleen nog op wijzen dat zij herdrukt werd als eerste opstel in zijn **Waarom ik zo denk...**, in 1948 bij Het Spectrum verschenen.

Wel wil ik voor het grootste deel voor u overnemen, wat Van Duinkerken anno 1954 schreef onder de titel «Geen Verdediging Meer!» in de kleurige **Vastenavondkrant** van Bergen-op-Zoom, zijn geboortestad.

« Voor mij zou Carnaval 1953 op zijn manier een jubileum geweest zijn, want het was precies 25 jaar geleden, dat ik, op de Carnavalsdagen zelf, of eigenlijk in hetgeen er van de nachten overbleef, mijn **Verdediging van Carnaval** schreef. Toentertijd moest je als nette jongen zo iets niet doen! Carnaval stond in een bijzonder kwade reuk onder mensen, die zich bezighielden met de dingen des geestes. Het heette ruw en gemeen en liederlijk, een naaste gelegenheid tot zonden, indien al geen misdrijf.

...Met mijn domino nog aan zette ik mij in de nacht van Vrijdag op Zaterdag aan mijn studeertafel en schreef **Het Eeuwig Carnaval...** Het laatste hoofdstuk, de eigenlijke verdediging van het volksfeest, lag juist gereed, toen ik mijn askruis ging halen. Ik was er Dinsdag om 12 uur in de nacht aan begonnen.

Het boekje kreeg een slechte ontvangst en een goeddeels vijandige pers. Heel erg kon ik mij daar niet over verwonderen, want toevallig was er in 1928 te 's Hertogenbosch een moord gebeurd... Uit Maastricht zonden katholieke boekhandelaren de pakken met boekjes, die zij bij de uitgever hadden besteld, ongeopend terug, want de kerkelijke overheid had de verkoop verboden. In Sittard, Roermond en Venlo kocht men het werkje klandestien, want het mocht niet in de étalage liggen. Het **Dagblad van Noord-Brabant** plaatste het bericht: « Naar wij uit de beste bron vernemen, is de schrijver... een jongmens, dat notabene zijn opleiding genoten heeft op de seminaries van het Bisdom Breda... »

... Tien jaar later toen ik redacteur van **De Tijd** en doctor van Leuven was, kreeg ik te Amsterdam bezoek van een heel ernstig kijkende dagbladschrijver, die mij een interview kwam afnemen over de vraag: « Als gij **Verdediging van Carnaval** niet geschreven hadt, zoudt gij het dan nu nog willen doen? » ... Ik had er moeite mee, hem duidelijk te maken, dat ik zeker opnieuw Carnaval zou verdedigen, indien dit nodig mocht blijken. Doch er was inmiddels in het Zuiden al heel wat veranderd. Het volksfeest ondervond lang niet zoveel bestrijding meer. Men was begonnen, er gemeenschappelijk stijl aan te geven⁽²²⁾.

Dit kwam zeker voor een goed deel uit het inzicht voort in het stoffelijk belang van een ordelijke en vrolijke Carnavalsviering voor de middenstand... Ook de mentaliteit werd ruimer en opener, minder levensschuw, minder zelfgenoegzaam in de onthouding van pret of plezier. Het begrip, dat volksvreugde geen doemwaardig verschijnsel is, drong tot de burgerlijke en kerkelijke overheid door. Overal kwamen wilskrach-

(22) Joh. Th. Willems schrijft in *Hamer* van februari 1944: « Omstreeks 1930 werd een ernstige aanval op de carnaval ingeleid, het regende verboden. In Sittard kwam het in 1932 tot straatrelletjes. De ruiten van de raadslieden, die zelf de carnavalsdagen in Keulen doorbrachten, werden ingegooid. Enkelen werden onthaald op een flink pak « preugel », zelfs bond men een lid van de gemobiliseerde rijksveldwacht aan een boom vast en plantte hem de vastenavondmuts op het hoofd. ... Het gevolg van een en ander was, dat de « aanhauwetes », de « aanhouders » het volgend jaar Madame Marks, een vrouw die zoals zij zelf in een verkiezingsbiljet bekend maakte, « rasmerrie » was van negen veulens en beschikte over een indrukwekkend stemgeluid, onder het gejubel der bevolking in den raad kozen, waarna zij met den hoogen hoed op het hoofd en den bezem in de hand vanuit het dakvenster de menigte toesprak en zwoer den Vastenaovend tegen burgemeester en deken, tegen koningin en bisschop te zullen verdedigen. » Men denke ook aan de Maastrichtse kampanje tegen de door Den Haag gedekreteerde Zondagswet (1955), die de Limburgse levensgewoonten in gevaar kan brengen.

tige comité's van voorbereiding, die degelijk werk leverden en die voeling hielden, waar dit nodig was, met gemeentebestuur en parochiebestuur.

Het Noorden begon belang te stellen in de gemeenschappelijke feestviering van de Zuidelijke steden. Buitengewoon begaafde dagbladschrijvers als J. W. F. Werumeus Buning, Fred Thomas, Godfried Bomans, Bertus Aafjes, trokken de rivieren over om verslag te gaan maken van het Brabantse en Limburgse Carnaval. Zij begrepen de diepe zin van het feest der dwaasheid.

Ook begrepen zij de betekenis van het stedelijk saamhorigheidsbesef in de plaatsen, waar de middeleeuwse manier van versieren en feestvieren niet werd verdrongen door de overheersing van het individualisme. Hun zuiver gevoel voor de werkelijkheid stond hun toe, te beseffen, hoe nodig het is, dat alle mensen van een betrekkelijk besloten gemeenschap voor korte tijd hun zorg en krakeel op zij zetten en hoe dicht de zothed bij de wijsheid komt te liggen, wanneer dit spontaan en hartelijk gebeurt. »

Totzover Anton van Duinkerken, aan wiens proza ik maar weinig kan toevoegen. Ik zelf zou nog slechts willen opmerken, dat ondanks de tegenwerking van de overheid en misschien nog meer van een het-leven-afdempende burgerlijkheid — in 1888 werd met blijkbare instemming voorspeld, dat het Brusselse carnaval de eeuwwisseling wel niet meer beleven zou⁽²³⁾ — dat ondanks die tegenwerkende factoren « de bonte storm »⁽²⁴⁾ kleuriger, heftiger en levendiger dan ooit door dorpen en steden spoelt. Zelfs boven de Moerdijk — in Arnhem, Utrecht en Oldenzaal — is hij reeds doorgedrongen⁽²⁵⁾. Het heeft er veel van, dat het Carnaval — in een tijd van hoogconjunctuur en vrijetijdsbesteding — niet alleen omhoog gekomen is met het herstel der oprechte

(23) Betsy Perk, *Kijkjes in België*, 's-Gravenhage 1888, blz. 43.

(24) Spreekwoordelijk geworden titel van de knappe Maastrichtse karnavalsroman door M. Kemp.

(25) De *Winschoter Courant* van 4 Maart 1955 meldt voor 6 Maart 1955 een « groot carnavalsbal » te Wedde (Nederlands-Hervormd!) in de provincie Groningen, waar men uiteraard niet weet dat Carnaval en Vasten een onverbreekbare eenheid vormen. Het zoveelste bewijs — samen met de carrière van de « patates frites » en woorden als « leut », « stilaan » en « gezapig » — van een recente zuidelijke expansie. De Oldenzaalse herleving (1954), waarbij ook de vastelavondkrant niet ontbreekt (*'t Kaadstermenneke*), staat uiteraard nog niet in het « Vastelavond »-hoofdstuk van Adriaan Buter's *Volk en Land van Twente, Feesten, gebruiken en volksgeloof van de jaarronde*, Enschede-Goor 1951, blz. 47. Oldenzaal, een bloeiende nijverheidsstad, bezit een vrijwel geheel Roomse bevolking.

natuurlijkheid in democratische verbondenheid, maar dat het tevens een uiting is van de Katholieke emancipatie en evenwijdig daarmee van de ontluiking van het regionaal bewustzijn, dat in zijn karnavalsfestijnen vizioenen beleeft van Boergondische glans en grootheid. De Brabantse blauwe kiel — voorwerp van kleinzielige spot te onzent in de droevige jaren van de Belgische omwenteling — is thans een de-standen-uitwissend feestkleed geworden, waarmee oud en jong, arm en rijk, de autochtone Brabander en zijn « Hollandse » gast, de erediens van het Karnaval celebreert.

Wassenaar (Nederland)

Dr. Tj. W. R. de HAAN

Personalia

E. H. GABRIEL CELIS 75 jaar.

Op 20 September 1955 heeft onze gewaardeerde ondervoorzitter, E. H. Gabriel Celis, in alle stilte en bescheidenheid zijn 75^e verjaardag herdacht. Zo bescheiden zelfs dat wij het nu pas te weten komen. Bestuur en Redactie wensen E. H. Celis, de Nestor thans van de Oostvlaamse Folkloristen, bij deze verjaardag, al ligt hij reeds meer dan drie maand achter de rug, hartelijk geluk. Ondertussen is de jarige reeds rustig bezig het « ad multos annos » dat we hem toen in « tempo accaptibile » zouden hebben toegestuurd in werkelijkheid om te zetten. We kunnen er enkel bijvoegen, Waarde Heer Ondervoorzitter, doe zo stil voort en nog lang!

V.

Apotheker Edm. Boonen vereremerkt.

Wij vernemen dat ons medelid de heer Apotheker Edm. Boonen, Voorzitter van de « Vrienden van het Oud-Begijnhof » te Gent, benoemd werd tot Ridder in de Leopold II-orde, waarvoor we hem van harte feliciteren.

Folklorist M. de Meyer gedecoreerd.

Ons medelid en bekende sprookjesonderzoeker dhr. M. de Meyer, boekhandelaar te Antwerpen, werd benoemd tot officier in de orde van Oranje-Nassau. Van harte gefeliciteerd. Het Bestuur.

Volkssagen uit het Land van Waas

I. — DE VOLKSSAGE.

De studie van het levende volksverhaal heeft de laatste tijd een grote uitbreiding genomen. Getuigen daarvan zijn de theoretische werken over dit onderwerp en de talrijke verzamelingen sprookjes, sagen, snakerijen en andere volksvertelsels, welke de laatste jaren op de markt kwamen. Vooral Zwitserland, Oostenrijk, Duitsland, Nederland en de Scandinavische landen brachten ons min of meer omvangrijke verzamelingen; maar niet alleen in het buitenland, ook in Vlaanderen kwam de studie van het levende volksverhaal op de dagorde te staan.

Een der belangrijkste uitingen van het levende volksverhaal vormt de « volkssage », kortweg ook wel « sage » genoemd. Spijts de vele jaren onderzoek op dit terrein is men er tot nu toe nog niet in geslaagd een algemeen aanvaarde bepaling van de volkssage op te stellen. Wellicht zal men nooit tot een dergelijke bepaling komen, want de vervloeiende begrenzing enerzijds en het dynamisch karakter anderzijds, zijn twee in deze richting remmende factoren. Het is immers niet altijd gemakkelijk de grens tussen sage en sprookje, tussen wat historische sage en historie is, onfeilbaar af te bakenen; zo ook krijgt het leven van de volkssagen in de gemeenschap een ander uitzicht naargelang min of meer belangrijke innerlijke of uiterlijke factoren dit volk gaan beïnvloeden.

Thans echter aanvaardden de meeste folkloristen de door de Duitse volkssagenspecialist Friedrich Ranke geformuleerde bepaling, volgens dewelke de volkssage zou zijn: een vertelling over een onderwerp, dat buiten de sfeer der gewone gebeurtenissen ligt en dat bovendien onvoorwaardelijk geloofd wordt(1). Deze bepaling, zeer breed genomen en in algemene termen uitgestippeld, is noodzakelijkerwijze op elke volkssage toepasselijk. Het zou verkeerd zijn hieruit af te leiden dat de volkssage een genre is dat zich gemakkelijk leent voor een wetenschappelijke, precies uitgestippelde bepaling; in werkelijkheid is de volkssage een zeer complex geheel dat zich slechts nauwkeurig laat benaderen wanneer alle uitingen ervan belicht zijn.

Eerst en vooral vertoont de volkssage een grote affiniteit met het sprookje. Reeds de gebroeders Grimm(2), en na hen Friedrich Ranke(3), hebben beide genres grondig weten te onderscheiden. Het sprookje karakteriseren ze als meer poëtisch, de sage als meer

historisch getint. Niet alleen de toestand en het milieu, maar ook de personen die in sage en sprookje geschilderd worden, hellen over naar deze of gene zijde. Koningen, koninginnen en hel verlichte kastelen uit een naamloos dromenland en in een ideale tijd, worden in de blij-eindigende sprookjes geschilderd. De volkssage daarentegen wil ons niet verplaatsen naar een dromenland, ze wil vooral werkelijkheid geven, zodat het geloof aan de volkssage dan ook door veel onderzoekers, o.a. door K. C. Peeters(4), als één der belangrijkste kenmerken ervan beschouwd wordt. De personen die in de volkssagen optreden zullen dan ook noodzakelijkerwijze veel dichter bij ons staan en geen koningen of keizers zijn, maar eenvoudige mensen in hun dagelijks doen en laten. Het is dikwijls een verhaal van een ontmoeting met een hogere en sterkere macht waartegen men niets vermag. Bovendien is de volkssage steeds nauwkeurig gedateerd en gelocaliseerd.

Vergeleken bij het sprookje hebben we niet alleen een groot verschil in hoofdfiguren, omstandigheden en milieu, ook de stijl zal adaequaat aan het genre aangepast zijn. In een volkssage zal de stijl zeer kort en bondig, zakelijk en recht op het doel af zijn. Geen lange uitweidingen en detailschilderingen zullen, zoals in het sprookje, de handeling remmen en vertragen. De handeling is essentieel in de volkssage en zijwegen worden dan ook niet geduld.

Wanneer we de inhoud van de volkssagen concreet beschouwen, dan treft ons onmiddellijk het bonte allerlei der vele motieven. Er is waarlijk geen gebrek aan onderwerpen, want we treffen er de meest wondere verhalen aan over tovenaars, toveressen, spookdieren allerhande : zwarte katten die 's avonds als het pikdonker is de late voorbijganger parten spelen; honden, schapen, ossen en paarden van grote afmetingen die de weg versperren; witte konijntjes die zelfs de beste jager niet kan neerschieten. Andere volkssagen verhalen ons van weerwolven met kletterende kettingen, van ruige ossaarts, van weerkerende doden, van profeten, van « lange wapper » of van de duivel zelf. Angstige geschiedenissen over maren, alven en elven, stalkaarsen en reuzen, worden afgewisseld met leuke verhalen over de geheimzinnige, maar de mensen toch gunstig gestemde kabouters. De fierheid op een groot verleden zingt ons volk uit in de talrijke historische sagen, zo persoons- als plaatssagen, terwijl de christelijk-stichtende legenden de uitdrukkingen zijn van een diep-overtuigde godsdienstzin. Voegen we daarbij nog de spotsagen en de wonderlijke praktijk der « wonderdoktoors ».

Deze kleine opsomming geeft reeds een beeld van de inhoud van deze volksverhalen en draagt er ook toe bij om de inhoud van de bepaling van volkssage beter te vatten en te begrijpen.

II. — VOLKSSAGEN UIT HET LAND VAN WAAS.

Bij het afbakenen van een sagengebied zoekt men doorgaans naar natuurlijke grenzen. Het Land van Waas, gelegen in de noord-oostelijke hoek van Oostvlaanderen, is hiervoor uiterst geschikt. Ingesloten tussen de Schelde, de Durme en de Nederlandse grens, liggen de 30 gemeenten en 2 steden die niet alleen historisch (pagus Wasiae ten tijde der Karolingers) en geografisch (poldergrond, zandgrond), maar ook wat het karakter betreft een eenheid vormen.

De 2 steden uit Waasland zijn Lokeren en Sint-Niklaas; de 30 gemeenten zijn : Belsele, Haasdonk, Kemzeke, Sinaai, Sint Pauwels, Stekene, Bazel, Beveren, Burcht, Daknam, Eksaarde, Elversele, De Klinge, Kruibeke, Melsele, Moerbeke, Nieuwerkerken, Rupelmonde, Sint-Gillis, Steendorp, Temse, Tielrode, Vrasene, Waasmunster, Zwijndrecht, Doel, Kallo, Kieldrecht, Meerdonk, Verrebroek. De laatste 5 gemeenten noemt men doorgaans de polderdorpen.

De totale oppervlakte van dit gebied bedraagt iets meer dan 496 km². Van aan de Hollandse grens, te Kieldrecht, zuidwaarts tot aan de Schelde te Rupelmonde is het Waasland 23 km breed; de lengte, gemeten van aan de Scheldedijk tot aan de kerk te Zeveneken (de uiterste grens van Lokeren) bedraagt 39 km. Het ganse gebied behoort tot de provincie Oost-Vlaanderen, met uitzondering van Burcht en Zwijndrecht die sedert 1923 van de provincie Antwerpen deel uitmaken. Het Waasland heeft een gezamenlijke bevolking van 210.093 zielen(5).

In dit gebied hebben we een reeks tochten ondernomen op zoek naar volkssagen. Ten einde het vertelde zo nauwkeurig mogelijk te kunnen weergeven, werden de volkssagen geregistreerd met een bandopnameapparaat. Nadien werden de geluidsbanden woordelijk afgeschreven en zodoende kregen we volkssagen die de werkelijkheid zeer dicht benaderen.

Wanneer we tijdens onze verzameltochten het Waasland doorkruisten, is het ons opgevallen dat er in elk dorp, klein of groot, bepaalde plaatsen zijn waar het vertellen min of meer intensief beoefend wordt. Die kernen zijn bij het volk bekend als plaatsen waar « ze nogal kunnen liegen ». In de steden en in de gemeenten

met een steeds karakter komen die kernen bijna uitsluitend voor in de min of meer afgelegen buitenwijken. In de dorpen echter, kan men ze zowel aantreffen op het dorpsplein als in de versta-afgelegen gehuchten.

Zulke kernen hebben we dan ook opgespoord om de magnetofoonopnamen te verwezenlijken. 's Avonds na gedane taak troepen doorgaans enkele bureu samen om een praatje te slaan over dit en dat. Die samenkomsten gebeuren altijd op vaste plaatsen. 's Zomers kunt ge enkele landbouwers zien neerhurken langsheen een of andere haag; gedurende de koude wintermaanden gaan ze echter binnenshuis bij elkaar « geburen ». Een ander algemeen trefpunt vormt de dorpsmidse, en het is niet zonder redenen dat het volk rijmt :

« In de smis,
zijn de leugens gewis! »

Wanneer er bij dergelijke samenkomsten tijdens dit heen en weer gepraat over de oogst, het werk op het land, wel en wee in de stallingen, een naam vernoemd wordt of een gebeurtenis aangeraakt, die met een volkssage verband houdt, kan er zich onmiddellijk een vertelstonde ontwikkelen.

Naargelang de rol die de vertellers spelen kunnen ze ingedeeld worden in meestervertellers, doorsnevertellers en occasionele vertellers. De hoofdrol tijdens een vertelstonde zal natuurlijk gespeeld worden door de meesterverteller, de andere vertellers zullen maar af en toe het woord nemen om bepaalde sagenthema's aan de woordvoerder toe te schuiven.

We willen thans een vertelstonde weergeven zoals ze in Augustus 1953 te Stekene werd opgenomen. De meesterverteller is hier de 87 jarige E.V., die over een zeer uitgebreid volkssagenrepertorium beschikt. Een viertal luisteraars waren aanwezig. Toevallig sprak men over een voerman : M. K., dit was aanleiding tot de volgende volkssage.

Heksenvergadering.

M. K. zij voadre da was ne voerman; en wij boerdme mor wij ounge gië peird; en die kwam bij ons ploegen. En ik zegge tegen hem : « Mor Boas K., ik hên huëre zeggen dade gij mee 'n tuëve-resse verkiërt, is da woare? Hij zegt : « Da weet 'k nie. » Ik zegge : « 'k Hên 't veur de vaste woarheid huëre zeggen. » Mor hij zei : « Ik zal da nekir ondervinnen, ik gou mij van den ouvet nekir zat verloaten en ik gou verkiëren bij da vramens. »

En hij trok d'r nortoe en hij ging verkiëren he. En as da tien uren, hâlver-aalve ging zijne : hij viel in sloup, he. Ze zeg tegen hem, ze noemden hem : « Alfons, ge moet nor huis goane, ge moet gou sloupen. » « Ik blijvek ik hier sloupen », zeet hij. Mor hij sloop hij nie. Hij zei : ik letten heur goed af; d'r stond doare 'n kasken in huis en ze ging nor da kasken en ze pakten doar 'n potjen uite; en ze pakten 'n stoksken en ze vreef d'r oan heur veurhuëfd, twië kiëren, « Over heg en over houge! », zei ze. En ze zetten zij dat verdrom, zeet hij, mor'k peinsden da moek in d'uëg haen zulle woar da ze da zet.

't Was halftwâlve; ze staptten de deur uite; en hij sebiet nor da kasken en da potjen gepakt en va 't zaalfde oagevreven : « Deur heg en deur houge », zeet hij. Hij oo 't verkiërd opgat, he. En hij dee de deure open en hij most deur brommels en struiken kommen recht 't vaald inne. En gitter kwam hij oan 'n vlakke, d'r stonnen zeker waal dertig spoken, amol vramensen. Hij zei : « Woar zij'k hiere? » en de dië woar dat hij mee verkiërdne, die zag hem kommen en die zeg : « Gedomme, hoe is die hier geroukt? » En die vrougt hem da. En ze zei tegen hem : « A, ou wezen is amaal ië bloed van deur de brommels te gaane, g'hê gij da verkiërd gezeen », zei ze. Ze zei : « Zeg da nekir ânders; zeg nekir : « over hek en over houge; en gou schuënekes verdrom nor huis. » En hij dee da en hij ging, he, verdrom nor huis.

En hij zei tege mij as hij tsânderdouds kwam ploegen : « Nou wetek 't zulle, 't is nondedzu 'n tuëferesse, nou kom 'k er fazleven nemir in huis », zeet hij.

Na deze prachtige en vooral levendig weergegeven volkssage — bemerk de dialogen — knikten allen bevestigend als wilden ze elk voor zichzelf nogmaals de waarheid onderstrepen. Onmiddellijk echter suggereerde een der luisteraars het volgende verhaal op deze manier : « En wat was da met P. D. D., die voerman die nor Sinzillis ree; ge weet wel met nen heiligen? » Het antwoord van de 87 jarige meesterverteller vormt de volgende heiligenlegende.

De Voerman en de Heilige.

P. D. D., da was ne voerman, en d'r kwam hem iemând vrougen veur 'n kar haet t'hoalen nor Sinzillis. Hij zei : « Ja ». En hij liet 'n klein manneken meerijn mee hem. En doar verbij de kerke 'n honderd meters of drij hangden d'r nen heiligen in 'n kootjen, in 'n vierkânt kootjen, 't oo d'er âlt gespookt, zein ze, en doarveur oon ze da doar gangen.

Hij zei : « 'k Zal tot tegen dienen buëm rijn, en diene mens stuit er toch zu verdrietig, die mag iës meerijn mee mij ». Hij zee : « Alé mij manneken, kom gij doar uite », en hij doet da deurken open en hij pakt hem d'r uite en hij stak hem in zijn baksken va zijn karre. Hij zei : « We zimme weg zulle! » En gelijk of da dien heiligen in da baksken van die karre zat, begint da peird nondedzu te zwiëten, te zwiëten, dat kost host nemië veuruite en hij moest âlt mor slougen op da peird.

Toch op Sinzillis geroukt, 'n kar haet geloan, verdrom gekommen, da kost host niemiër veuruite, zu moe, 't woater da dreef d'r af. Hij zei : « We zumme ou verdrom doene, mij manneken, gij meug verdrom in ou kootje goane zulle, en as ik nou za kommen, meugde nog iës meerijn ». En hij zetten hem verdrom in da kootjen en hij dee zij peird veuruit goane en da peird mânkeerdne niet nemirre. Gelijk of hij van de karre was, da peird vloog veuruit, precies gelijk of 'n jong peird.

Na deze op een schalkse manier vertelde legende maakte de zegsman zelf de schakel tot een volgende reeks sagen over spookdieren : « Ja, vroegre gebeurdne dor wondere dingen, dor huërde nou nemir af; gelijk van ossoart! »

Ossaart gevangen.

Op Bosdurp is 'n stroate. die noeme ze 't Hoerestroutjen. En alwie da d'r tsouves noar den aalven inkwam, uit 't vaald gewândeld, mannevolk of vravolk die van de kermisse kwamen, gelijk of z'oldren iësten stap in de stroate zetten, sprong Osschoars op oldre rugge. En die leed hêm mee zijn hânden op ulder schaers en die mosten ze drougen tot t' enden da struitjen. En at hij t' enden 't struitjen was, ging er hij er af en gink hij verdrom tot a d'r verdrom iënen kwam.

En den dikken D. C. van Moerbeke, da was ne vent van azuë 'n honderdtwintig kilo, nen iëwige struize, sterke mens; en die ou dat huëre vertalen. En hij zei tege zij moedere : « Moedre, ik zal Osschoars nekir in onzen huizen bringen ». « Doe gij da moar nie », zee zij moedre. « Ik goun hêm van den ouvet hoalen », zeit hij. Hij zei : « Ik gou nor 't Hoerestruitjen en z'hê mij gezeen, gelijk of da'k mijnen iëste voet in 't struitje zet, dat hij zijn hânden op ou schaers legt; en ik pak ze vast en ik bring hem bij ou », zeit hij. Hij zei : « Ik ging nor 't Hoerestruitjen, 'k warek d'r nog mor zuust ne stap inne; hij springt hij nondedzu op mijne

rugge », zegt hij. Hij zee : « A a a a manneken hier heëk ou ». En hij roop al nekirre : « Loat mor los! » « Niet los, ge moet mee bij mij moedre! », zegt hij.

En hij gink er mee bij zijn moedre nor Klei-Snoa. Hij zee : « Moeder, kijk hier is Osschoars sè! » « Suë is da Osschoart? Zijde gij doar niet schou van? » « Niëk zulle! » « Loat mij los toe! » zeet hij, Osschoars die op zijne rugge. Hij zee : « 'k Loat ou niet los, 'k sloug ou liever duëd as ou los te loaten; mor wete wa da'k zal dune », zeet hij, « Ik zal ou nor doar verdrom drougen op ou zaalfde plekke, ten keude nog de mensen schou mouken », zeet hij. En hij dreeg hêm verdrom en 't was gedoane.

Spook-paard.

Onze Fons en Pol V. T. die gingen âlt geburen op de koa, in da huis woar dade gulder weundne. En die kwamen tsouves nor huis, 'n ure of achte, negene, tiene, aalve, den iënen tijd wa vroeger as de nosten tijd, he. En op ne kiër lag doare 'n wit peird t' hâlvden de kalsei. En Pol schou! Hij zeet : « Fons gedomme, da spookt, kijkt nekir doar, wa ligt er doare? » « Ou, da's D. V. zij peird! », zegt hij, « Da's uit zijne stâl gebroken ». Hij zegt : « 'k Zal hem direkt nekir gou roepen uit zijn bedde! »

En sebiet P. ging kloppen : « D., ou peird ligt hier op de kalsei! » En hij ging kijken in zijne stal, « A, 't stout er nondedzuë in » zeet hij. Hij zei : « Da 's G. die spookt! » Die verkliëden hem mee 'n wit louken, precies 'n peird, vier puëten oane en twië uëren oppe; en die kwam va zijnen hof en die ging azuë op den trougle en die leed hem doar t' hâlvden op de kâlsei, en as d'r iemând kwam stond hij rechte : « Hè... hè... hè... hè... hè... hè », zeet hij, zuust 'n peird.

Alle luisteraars stemden in met dit verhaal en laakten de rol die G. speelde. Onze zegsman begon echter reeds een andere volks-sage te vertellen over hetzelfde thema : spookdieren.

Spook-schaap te Stekene.

As'k dertien joar aed was; da was de mode hier op Stekene, de rijke mensen die reen uite 't Donderdoug en 's Mondoug, en die gingen pierlalaan* mee makândren en ik most die haeten gou recht zetten, twië dougen op 'n weke. En den iënen tijd duurden da tot om acht uren, negen uren, tien uren, mor as da tan nekir strijdden

* Soort van bolspeel. Zie Oostvl. Zanten, 29e jg., n° 6, blz. 165-178, het artikel van J. Pieters : Het Pieren. (Nota der Redactie).

tegen makândren ta wulden den iënen hën : ik moet winnen; ik wul euk nie verliezen; ik moet winnen. Mor da wier ten twaalf uren van de nacht en gedomme ik wierek ik âl schou.

Mij nonkel Piër zegt tegen mij : « Mon, zijde nie schou veur nor huis te goane? » 'k zegge : « Ba, niëk! » Hij zei : « 'k Zal ou t' enden de stroate liën ». En hij liëden mij t'enden de stroate en hij zei : « Sé, op de stroate brannen d'r amoal van die ae lanteirns he! » En as'k op de kalsei kwame, 'k zage gitter 'n wit schoup zitten zuëst recht over ons deure en da lag âlt bezig : mei... mei... mei... 'k Zegge: godverduë, 'k zegge wa is da? En ik wire zu schou, zu schou en ik liepe recht nor ons deure en ik gaf azuë ne goë stâmp op ons deure, 'k zegge : « Toe moedere, d'r zit hier 'n schoup, recht veur ons deure! » En da zat âlt moare : mei... mei... mei... Ze zei : « Wa mânkeetre? » 'k Zei : « Da spookt hier b.b.b.buiten! » En zij de deur open; 'k zegge : « Toe!, of 't kom gedomme binnen! » Mor ten waerek schou sè; en da's echt gebeurd da hêk ik tegegekomen; da's echt gebeurd euke!

De twijfelende gelaatsuitdrukking bij een der toehoorders was de aanleiding tot de driemaal herhaalde bevestiging op het einde der vorige volkssage. Daarna vroeg een luisteraar: « Mon, wa was da weer mee die spuëk-hous? ».

Spook-haas te Stekene

A 's Zondougs, alle Zondougen hier as d' huëgmisse begost, ten liep d'er nen hoaze op de kalsei, alle Zondougen! En de mensen die zaten d'r achter om die te vangen en 'mets âl nekiër opschieten; die kosten die nie krijgen. Mor deur den duur oon z'hêm zu verre gedrumd dat hij in de kerke sprong. En d'r wur ne slag gegeven op de lijkdeure en d'r stou ne garde achter uldere; en ze zeen : « Godverdomme », zee d'r iënen, « Da is Hânske Verstiën die spookt, die is bezig mee de mensen achter ulder mis t' haen », zeet hij. En z' hên Hânske Verstiën gepakt en d'r ee ne stouk — da wete gij euke — gestoane oan de Bormte; en doar hên z'hem oagebonnen en levend verbrând. En zijn asse hên ze weg gedoane nor 't kerkhof. En da 's echt gebeurd zulle, hier op Stekene in de joaren vijftienhonderd.

Er volgde tussen de toehoorders een kleine betwisting over bepaalde détails in deze volkssage. Volgens één onder hen zou de as van de tovenaar niet naar het kerkhof gebracht zijn, maar op de akker zelf waar de terechtstelling plaats vond, verstrooid; daarom zou die akker nu nog « Hânske Verstiënes kerkhof » heten. De

zagsman is er echter vast van overtuigd dat de volkssage zoals ze door hem verteld werd, de volledige waarheid weergeeft, want hij heeft het door zijn ouders en grootouders altijd zo horen vertellen(6). « Moar », aldus onze zagsman, « we moeme nie terug goane tot de joaren 1500; wij hêmme zaalve euk nog toeren beleefd in onzen jongen tijd ». En zonder enig oponthoud vertelde hij de vier volgende sagen.

Het Kwaad in de Zeshoek te Stekene.

As we in de Zeshoek weundne, ten ounge 'n rend stoane en da ston âltijd woaternat. We zeime tege makândren en tege mijvoudre, waarbij data zou kommen? Hij zei van nekir om de peirdemiëster te goane. Alé, de peirdemiëster kwam doar bij. Hij zegt: « Voerde g' older da rend meschien neig, data zuë zwiët? » We zeggen : « Ba niëm, wij voeëren da presies gelijk ons ânder biësten ». En da ston âlt mor te muin.

Hij zegt : « Pak twië stiënen en leg ze schuëne kruiswers over makândren en hâng da boven da rend zijne kop. » Hij zei: « 't Zal gedoa zijne ». Wij da gedoane; nen dag of achte nordien kom de peirdemiëster terug kijken. Hij zegt: « Hoe is 't jongens? » 'k Zegge: « Miëster, da is gedoane, da zwiët nemir euke ». Hij zei: « Ziedent sè, dat ee 't koat geweest! ».

Het spookte bij Ward S.

D'r was nekir nen temmerman en die weunden in de Zeshoek : Ward S. En da was ten de mode va konijnen te slachten en die wieren amoal nor Englând verstierd; en doar most hij haeten bakken veur mouken. Mor die ou zuveel werk, die kost er nie over gerouken in de weke, die mook âlt 's Zondougs bakken.

Mor op ne zekeren ouvet zeit hij tegen zij vrae: « Marie, da spuëkt in mijne werkstal ». « Suë, zee ze » Hij zei: « Komme kijk nekir; d'r lag doar nen huëp krullen in den hoek en die liggen alt te spelen. » Ze kwam kijken. Ze zei: « Ja gedomme, wete wa dade moet dune. Gou morge vroeg nor de poaters nor Lokeren, die zullen da waal weghaalpen. » « Da zak dune », zei Ward.

En Ward die staptent nor den trein en die ging den trein inne. Hij baalden doar oan de poaters ulder deure en d'r kwam azuë ne nae grijze vent veuren, zeit hij, mee nen langen board. Zegt hij: « Mijne vriend, komt agae binnen, want ge zult ou moeten hosten om oun trein t' hênne verdrom ». Ward S. zei: « Hoe kan die da weten » Hij zei: « A, woarveur komde gij » Hij zei:

« A, meniër..., meniër de ... de poatre, ik miën data spookt in mijne stal, kan da? » « Joat » zeit hij. Hij zei: « Hoe zou da gekomen zijne? » zei Ward Smet. « Werkt ge veel 's Zondags? » « Joak, meniër, ka mij werk nie af overdag! » « Awaal, gou nor huis en lees alle dougen vier vouter-onzen en werk niemiër 's Zondougs, 't zal ou noot meer gebeuren! »

Ward kwam thuis bij zij wijf en die zee da en ze gingen tsânderdougs gou kijken en ze zagen niets niemirre. « Ziedent », zei ze, « Nou niemiër werken 's Zondougs zulle, 't is ou eige schuld dant doar spookt. »

Geneesheer verdrijft Spokerij.

Doktoor Van H. euke, die miësterden op Drij Schoun en — 'k kan 't nie goe zeggen — mor 'k geluëf dat die vrou in 't kinderbedde was. En ze zeg tegen dien doktoor: « Da spookt hier op onzen hof ». « Suë », zegt den ânderen; hij zegt: « Ik zal iës kommen kijken ». V. H. die kwam kijken en t' enden den hof stont doar azuë ne gruëte struik en da was âlt azuë 'n geroezel en 'n gedoezel in die struik, zonder ende.

Hij zei: « Hedde gië geweir? » « Joum ». « Hoal da geweir nekir, ik zal d'r nekiër opschieten. » « Da helpt nie », zei da wijf, « of g'er op schiet of nie! » « Hedde nie wa gewijde palm? », zeit hij. « Jou ». Hij zei: « Geef mij nekir 'n bloarken of drij vier, ik zant op mij geweir steken; en ik, as 'k er nou op schiete zal 'k 't hênne en ge zul niets niemiër huëren! »

En hij stak er 'n bloarken of viere oppe en hij schoot en alles viel stille en z'hên noot niets nemir g'uërd.

De Kwade Hand.

't Ou wijf V. W., die weunden recht veuren ons op den hoek van de stroate en die ou 'n kientjen — da was 'n joar of drij oud, geluëf 'k — en da bleef âlt even gruët. Dor komt 'n vramens bij en die zegt dat er iemând in huis kwam die heur kind betuëverdne. Die komt hier in huis en ge moet die nekir afletten; die zal over da kintje zijne kop wrijven en die zal zeggen: « Hè, gij zijt 'n brouf kindjen, hoe is 't, moede 'n bâlleken hêne? » En die moede dor vandoan houn of da kind zal dor noot nie van af gerouken. Ze zei: « Kênde die goed, da vramens? » « Ba, jouk, 't ou wijf, 'k hên huëre zeggen dant gedomme 'n tuëveresse is ».

En diene vent dor van Kemziek — hedde die gekênd? — die kwam d'r nortoe en ze zeggen: « Awaal, keude da kindjen nie

genezen?» Hij zei: «Nië jong, d'r is 'n koa hând over heuren kop gewreven en ge meug die vrou niemiër bij da kind loaten kommen». En 't is er goe van genezen geroukt. Da was 'n vramens uit de gebuurte, die de noum ou da ze mee 't koa omging. Da 's echt gebeurd, zulle!

Na deze laatste vier volkssagen werd het gesprek plotseling door één der toehoorders op een ander, niet met de volkssagen verwant thema gebracht, en gedurende de ganse avond hebben we tevergeefs gewacht op andere volkssagen. De vertellers komen niet bewust samen om volkssagen te vertellen: «men moet d'r zuë vanzelfs opkomen», zei een der zegslieden. Maar even onverwacht als het begin, is ook het einde van het vertellen van volkssagen.

In deze bijdrage over «De Volkssagen in het Land van Waas» was het onze bedoeling eventjes te schetsen hoe het verloop van een vertelstonde is; hoe (meestal) door uiterlijke, dikwijls onverwachte banden de volkssagen met elkaar verbonden worden en op die manier een hele cyclus gaan vormen. Deze enkele verhalen geven reeds een beeld van de rijkdom, zo qua inhoud als qua vorm, van de volkssage als levend volksverhaal; bovendien dragen deze sagen er toe bij om de inhoud van de bepaling van volkssage beter te vatten en te begrijpen.

Daknam, April 1955

HUGO ARENS.

NOTA'S

- (1) FRIEDRICH RANKE: «Volkssagenforschung», Breslau, 1935, blz. 73.
 - (2) JACOB & WILHELM GRIMM: «Deutsche Sagen», (Dritte Auflage besorgt von Hermann Grimm), Berlin, 1893 (eerste uitgave: 1816).
 - (3) FRIEDRICH RANKE: «Die Deutschen Volkssagen» München, 1924.
 - (4) Dr K. C. PEETERS: «Eigen Aard», Antwerpen, 1946, schrijft hierover het volgende op blz. 170: «Het voornaamste onderscheid tussen sprookje en sage berust op de geloofwaardigheid van het vertelde. Terwijl het sprookje — ook naar de volksmening — tot het wondere rijk der fantasie behoort, zal bij de verteller en zijn gehoor geen twijfel bestaan omtrent de waarachtigheid van de inhoud der sage.»
 - (5) Telling: 31 December 1951.
 - (6) Hierover werd onlangs gehandeld door F. VAN ES: «Onze Vlaamse Folkloristen, Jozef Bosman (1837-1896), Honorine Bosman (1867-1945)», Oostvlaamse Zanten, XXX, 2, blz. 45.
-

Zanten

ENKELE GEZEGDEN UIT VOSELARE.

Geus gewerkt zijn. (Zolang aan iets gewerkt hebben dat men het moe is of er beu van is).

Zich zonnen in de schaâ. (In de schaduw zitten uitrusten).

Hoggeleerd zijn. (Op een hoge ladder staan).

Ik weet het voor mijn open ogen. (Ben er absoluut van overtuigd, er stellig zeker van).

't Zeel aan hebben. (Gehuwd zijn).

Ergens op klauveren. (Ergens op klauteren).

Een kriepende kerre rijdt verre. (Ziekelijke mensen kunnen nog lang leven).

Laat ons beginnen meê 't volk dat we zijn. (Laat ons niet wachten op de achterblijvers).

'k Ben weg met Stien! zal iemand zeggen, die een zwaar stuk verplaatst heeft gekregen.

't Gaat dwars door mijn zielhuizeken! zal iemand zeggen die te warme drank of spijs te verorberen kreeg.

'k Zal kraveren, door mijn poten eerst, lijk d'ezels! (= kapot gaan).

Als 't van doen is, is 't telaar! (= 't is te laat begonnen).

'k Zal nog 't geluk van uw hielen terten, wordt iemand toegevoegd die men op de hielen trapt.

'k Ben mêe mijn koetse van 't ijs! zal iemand als verzuchting slaken, als hij een zware last verplaatst heeft, een zware karwei opgeknapt heeft.

't Heeft achter 't bedde gezeten! (Het was verstopt, niet te vinden).

Ge kunt het niet al hên : Veel geld en een schuun wijf! (Ge moogt de perfectie niet verlangen).

Twee gezegden die bij het kaartspel gebruikelijk zijn :

Wat nu gezongen, zei de koster? b.v. als men twijfelt welke kaart men spelen moet. Of ook nog :

Waar is Christus?

GEZEGDEN EN ZEISPREUKEN UIT ZEVENEKEN

1 **MANUS** — **Maan rijdt rond met de stinkkarre.**

Dit wordt gezegd als er in een gezelschap iemand een wind loost, waar een stevig reukje bij is.

2 **PASTOOR** — **Als zij de pastoor zijn rug gezien hebben, kunnen zij niet meer werken.**

Dit wordt gezegd van personen, die op weekdag ter kerke geweest zijn en wiens arbeid daarna niet goed meer vlot.

3 **PASTOOR** — **De pastoor zegent zijn eigen eerst.**

Wordt gezegd van iemand die zichzelf eerst bedient.

4 **KOSTER** — **Koster, moogde gij stokvis?**

Liever aberdaan, mijnheer!

Is een zinspeling op de litanie van de Kruisdagen, met de eerste als vraag door de pastoor en de tweede als antwoord door de koster.

5 **DE WEVER** — **Er zat ne wever op zijn getouw,
Dood van honger en blauw van kou.**

En hij weefde dit en hij weefde dat,

En hij weefde 't velleken van zijn gat!

Hier wordt gezinspeeld op de armzalige verdienste der wevers toen de mechanisatie de handwever verdrong.

Het is ook als raadsel gekend, met als antwoord: de spin.

6 **JANTJE LUST** — **Als iemand zegt: «Ik heb dorst» dan antwoordt men hem-:**

Hebt ge dust?

Ga naar Jantje Lust,

Die heeft een hondje,

Dat pist in uw mondje!

7 **MIE PENDULE** — **«'t Is grof», zei Mie Pendule en ze had een hemd aan van een guanobale.**

Wordt gezegd als er een aangebrande, grove mop verteld wordt. Ook wel als er voor veel, het is te zeggen voor grof geld gespeeld wordt.

8 **JOZEF KUIPERS** — **«Die zoekt die vindt», zei Seven Kuipers.**

Wordt gezegd als men iets dient te zoeken. Wellicht een gezegde, dat zijn oorsprong heeft bij het kuipersambacht?

1954

FERDI VAN DE VIJVER

In Memoriam

RAOUL VAN TRAPPEN.

(Gent 1888-1955).

Op 1 december jl. overleed te Gent, na een langdurige ziekte, ons toegewijd beschermid dhr Raoul van Trappen, voorzitter en beheerder van talrijke handels- en scheepvaartmaatschappijen, groothandelaar in kolen en bekende verzamelaar van kunst- en folkloristische voorwerpen. Zijn enige verzameling van oude Gentse stadsgezichten, geschilderd door Boulanger, geniet een algemene faam. Ook die van zijn tinnen en loden soldaatjes uit alle landen, die de voornaamste attractie uitmaakte van het « Zeebrugge-museum », waarvan hij voorzitter-beheerder was en dat door de oorlogsomstandigheden in 1940 gesloten werd, is zeer bekend. Zijn woning op de Frère-Orbanlaan had hij herschapen in een echt folklore-museum met rijke bibliotheek. Zijn collectie mannekenbladen van Vlaamse, Franse, Duitse, Engelse, Italiaanse en zelfs Spaanse herkomst bedraagt tientallen dikgepulde kaften, wat tevens het geval is voor de honderden militaire prenten, zeer interessant voor de studie der oude uniformen van alle Europese legers. Ook de oude kinderspelen genoten zijn belangstelling. Men zal zich nog de mooie serie aangeklede « notepuppen » herinneren, die hij in bruikleen schonk voor de tentoonstelling « Oud Kinderspeelgoed », ingericht door onze bond van 28 november tot 9 december 1953 in het Museum van Sierkunst te Gent. Bij dergelijke folkloristische tentoonstellingen vonden wij hem steeds bereid om ons voorwerpen te lenen, want hij liet gaarne ook de anderen genieten van de schatten, die hij gans zijn leven met oordeel en smaak verzameld had. Onder een ruwe schors borg hij immers een gouden hart.

Wij bieden zijn beproefde echtgenote en kinderen ons innigst rouwbeklag aan en zullen zijn nagedachtenis dankbaar in ere houden. We sluiten met de hoop, dat zijn kunst- en folkloristische verzamelingen voor zijn geboortestad niet zullen verloren gaan.

F. V. Es.

Boekbespreking

DE GROODT (Prof. Dr A en architect Fr.) De Oude Hoeven in het Land van Waas. Antwerpen N.V. Standaard-Boekhandel, 1955, 213 blz. Geïllustreerd

Dit prachtig verzorgd en zeer gedocumenteerd werk is voor de toeristisch aangelegde heemkundige de beste gids, die we over de landelijke schoonheid der Wasgouw bezitten. Geen treffender hulde kon Prof. Dr A. De Groodt aan het « Soete Waes », het land zijner afstamming, brengen dan door dit vastleggen voor het nageslacht van een honderdtal typische Wase hoeven met de beschrijving hunner architectonische eigenaardigheden en kenmerken, zowel van gevel als van binnenhuis, met de weergave van het grondplan, de photographische afbeelding, het betoverend milieu en de inventaris van gerief en alaaam. Het verwondert ons niet dat hij die zijn leven, zwaar van werk en lasten, steeds met een wonderlijk volhardende goedheid gedragen heeft, op zijn levensavond het heimatland zijner vaders heeft weergevonden, en zoals zijn zoon Frans het in het voorwoord zo pieteitsvol uitdrukt, hij er in het Wase landschap, in de oude hoeven en hun bewoners de werkelijkheid van de tijdloze schoonheid en van de menselijke waarde heeft ontdekt. Alleen de hoeven in het zandig gedeelte van Waasland en vooral deze op het Hoogland kwamen in aanmerking, omdat zij tot het Waasland-type behoren. De hoeven der Wase Polders, die meest tot het Zeeland-type kunnen gerangschikt worden, bleven hierdoor buiten bespreking.

In het Hoogland met zijn voor Waasland karakteristieke gespannen bolakkers, omzond met ruisende popels, liggen gemoedelijk midden in hun boomgaard de

mooiste Wase hoefetjes verscholen, getuigenissen van de natuurlijke zin voor het schone, zoals onze voorvaders het hebben gevoeld, en het aan het nageslacht hebben geschonken.

Moge de uitgave van dit werk voor de plaatselijke gemeentebesturen een spoorslag wezen tot behoud en bescherming dezer landelijke monumenten. Wel is waar mag het binnenhuis soms gerieflijker voor de bewoners omgebouwd worden, maar het uiterlijke der nog ongeschonden hoeven moet tegen het hoogtij vierende modern vandalisme beschut worden.

Spijtig dat voor de streekgeschiedenis de plaatselijke heemkundigen niet geraadpleegd werden.

1) Voorhoutshoeve (fig 53). Deze naam is recent. De hoeve is nooit een afhankelijkheid van het Hof van Voorhout geweest.

2) Het Baudeloohof (p. 102) maakte geen deel uit van de ommuurde gebouwen der abdij. Het werd na de verwoesting der abdij buiten de stenen omheining gebouwd.

3) De indrukwekkende poort van het Geelhouthof (fig 100) werd niet door de V-bombardementen in puin gelegd, doch werd vijf jaar later door de bewoner geslecht om aan zijn vrachtauto toegang tot het hof te verschaffen.

4) De vallei der Barbierbeek werd door laat-glaciale vloed en in de oligocene Rupeliaanse klei getekend en niet in het plioceen (nota 129). In historische tijd heeft het Scheldegetij zich nooit ver in de vallei dezer beek laten voelen. De Friezen zijn alzo niet bij machte geweest de Barbierbeek tot aan het Hof ter Elst (p. 125) op te varen. De Honte of Westerschelde was toen nog niet doorbroken, zodat het watergetij in de Schelde stroomopwaarts van Antwerpen niet merkbaar moet geweest zijn. De Pismolen (p. 128) heeft nooit met Scheldewater gedraaid. Indien de vloed zich tot daar had laten voelen, dan moest telkens de hele vallei 7 meter diep onder water gestaan hebben. Een bezoek ter plaatse en de hoogtecurven der stafkaart zijn overtuigend.

5) Hetzelfde geldt voor de beekput (fig 100) aan de Vissershut te Bazel. Deze put is geen overblijfsel van een oude kreek, doch wel de uitmonding van een beekje, dat volgens de kaart (fig 105) uit de richting van 't Coolhof kwam. Al wat er door de volksmond over de Vissershut verteld wordt is louter fantazie en legende.

Dit belet niet dat we in bewondering staan voor dit prachtig werk waarvoor het Wase volk Prof. Dr A. De Groot en Architect Fr. De Groot blijvend dankbaar zal zijn.

MARC. DEWULF.

RIJCK (Dr Paul de). — Gentianen. Een resem oude Gentse sagen verzameld, ingeleid en van aantekeningen voorzien door Prof. Dr P. de Keyser. Tekeningen van Alex. Wauters. Dienst voor Toerisme der stad Gent, 1955, 69 blz. Geïllustreerd. Prijs: 35 fr. (Te bestellen bij de Dienst voor Toerisme, Burgemeester Braunplein, 6, Gent).

Het is een loffelijke initiatief vanwege de Dienst voor Toerisme der stad Gent, benevens de architectonische, de oudheidkundige en de artistieke schatten der stad, ook de folkloristische aspecten ervan aan het grote publiek, inzonderheid aan de toeristen, bekend te maken. Vóór enkele jaren gaf reeds diezelfde « Dienst », onder te titel: « Het Sagenboek van Gent », een vouwblad uit met een figuratief plan der stad, waarop de voornaamste Gentse sagen afgebeeld waren, getekend door R. Bruynseraede. Nu biedt hij ons dit tuitje « Gentianen » aan, een twintigtal Gentse sagen uit de verzameling van Prof. Dr P. de Keyser, die een werk over dit onderwerp op het getouw heeft. Dr P. de Ryck zorgde voor een geslaagde letterkundige omwerking van deze sagen en groepeerde ze in vijf « Verteluurtsjes ». Het eerste omvat vijf oorsprongsagen, het tweede zes historische sagen, het derde drie legenden, het vierde twee sprooksagen en het vijfde drie brug- en watergeestsagen.

In zijn « woord vooraf » handelt Prof. Dr P. de Keyser over de eerste, maar nog onuitgegeven verzameling van Gentse sagen en legenden, door dichter en stadsarchivaris Prudens van Duyse, waarvan het handschrift berust in de Kon. Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde. Hij beantwoordt verder kortbondig de drie vragen: Wat zijn sagen? Hoe ontstaan ze? Hoe is hun vorm? Ook van zijn hand zijn de interessante aantekeningen bij enkele der meegedeelde sagen, die deze mooi uitgegeven en met vijf kunstplaten geïllustreerde verzameling sluiten.

Dit boek past niet alleen voor toeristen en belangstellenden in de volksletterkunde, maar ook als prijsboek kan het uitstekende diensten bewijzen, met bij onze jeugd de belangstelling en de liefde voor de geboortegrond en het eigen schoon aan te wakkeren.

Voorwaar, een flinke bijdrage tot de studie van het milieu!

Er is een Franse uitgave van dit nuttig boek onder de titel: « Légendes et contes populaires gantois », verschenen. Wij hopen dat ook een Engelse en een Duitse binnenkort het licht zullen zien. We bevelen graag deze « Gentianen » aan onze lezers aan.

F. V. Es.

LONGCHAMPS (Jeanne de). — Contes malgaches. Parijs, Les Editions « Erasme » S.A. (Nieuw adres: Oudergemsesteenweg, 233-235, Brussel). Z. j. (1955), 229 blz. Geïllustreerd door de auteur. Prijs: 120 fr.

Dit is een typografisch zeer verzorgde en flink geïllustreerde verzameling van 17 sprookjes — een paar omvatten verscheidene episodens — door Mevrouw J. de Longchamps zelf uit de volksmond opgetekend in verschillende streken van het eiland Madagascar. Bij de lezing ervan stelden wij eens te meer vast dat de meeste sprookjesmotieven, al zijn ze ook aangepast aan het levensmidden en aan de levenswijze van de verteller, internationaal gemeengoed zijn. Het valt dan ook niet te verwonderen dat wij in deze bundel talrijke motieven van onze Vlaamse volksvertellingen weergevonden hebben. De bekende en geleerde Franse sprookjeskenner Paul Delarue, die de verzameling « Contes des cinq continents » leidt, waarvan dit werk het tweede deel uitmaakt, schreef er een bibliografie van het Madagassische sprookje voor, alsook zeer interessante aanmerkingen over en aantekeningen bij deze volksvertellingen, waarvan hij de verschillende varianten opgeeft. Er valt tevens aan te stippen dat bij de primitieve en halfbeschaafde volkeren het sprookje niet bestemd is voor kinderen, maar verteld wordt tot vermaak en lering der volwassenen. Een woord van lof voor de eigenaardige tekeningen van de verzamelaarster, die de inhoud van deze primitieve vertellingen treffend uitbeelden.

F. V. Es.

't Beertje. — Volkskundige Almanak 1956. Uitgegeven door de Bond van de Westvlaamse Folkloristen. Brugge, Drukkerij Graphica, 76 blz. Geïllustreerd. Prijs: 30 fr.

Dit vijftiende « 't Beertje » is zo interessant als zijn voorgangers. Ziehier de inhoud ervan: « De Kalender », geïllustreerd met zes 17^e-eeuwse maandprentjes getekend door G. Mostaert, door I. Goltziers geëst en door H. van Luyc uitgeoefend, begeleid van korte gedichten ontleend aan « De Vrolycke Speelwaghen » van de Veurnse dichter Jacobus de Ruyter. Daarop volgt een priëteitsvol « In Memoriam Maurits van Coppenolle », in leven « griffier » van de Bond der Westvlaamse Folkloristen en overleden op 4 juli 1955. Magda Cafmeyer handelt in « Langs de oude heerweg » over het harde leven der boeren wonende langs de Nieuwstraat (de oude heerweg naar Zomergem en Gent) te Oedelem in het begin van deze eeuw. Enkele spotgezegden over Oostvlaamse gemeenten, zoals « de Knesselaarse geitefretters » (niet bij Cornelissen, waar staat « moordenaars », II), « de Kleitse bezembinders », « de Maldegemse gripschijters » (bij Cornelissen, IV, « greplekkers »), alsook zeer interessante wildstropersverhalen, vooral met betrekking tot het bijgeloof, worden in die bijdrage meegedeeld. Verder van Remi Gekiere een « Leugenvertelseke uit Geluwe » en « Ons Westvlaams », een pleidooi voor het beoefenen van het Westvlaams, van Jules Fraeyman, uit Wingene: « Over den Waterduivel van den Meulendam », terwijl Walter Giraldo een omstandig verslag publiceert over « de Victor De Meyere-hulde te Oost-Duinkerke », op zondag, 26 juni 1955. Conservator J. De Smet schrijft over « Zestiende eeuwse Brugse Huisnamen ». Hervé Stalpaert draagt zijn gedocumenteerde bijdrage over « Keizer Karel in het Vlaamse volksboek » aan de Oostvlaamse Folkloristen, « onze goede burens en vrienden », op, waarvoor onze beste dank. Om te eindigen enige mededelingen over de uitgave van « 't Beertje ». Ja zeker, « 't Beertje » « groeit in wijsheid en verstand » en wordt dan ook warm aanbevolen aan onze lezers.

F. V. Es.

Na 30 jaar bestaans

Wat «Oostvlaamsche Zanten» de lezers bracht.

- 1^e jg. — 1926 : 36 bl.
2^e jg. — 1927 : 84 bl. (80 bl. + 4 niet-gepagineerde Algem. Vragenlijst)
3^e jg. — 1928 : 112 bl.
4^e jg. — 1929 : 112 bl.
5^e jg. — 1930 : 124 bl. (112 bl. + 12 bl. apart gepagineerd Lustrumnummer).
6^e jg. — 1931 : 132 bl.
7^e jg. — 1932 : 152 bl. (104 bl. + 48 bl. } Apart gepagineerd
8^e jg. — 1933 : 164 bl. (160 bl. + 4 bl. } Register op G. Celis'
Kalender door Dr
Olbrechts.
9^e jg. — 1934 : 126 bl.
10^e jg. — 1935 : 156 bl.
11^e jg. — 1936 : 108 bl.
12^e jg. — 1937 : 240 bl.
13^e jg. — 1938 : 256 bl.
14^e jg. — 1939 : 260 bl.
15^e jg. — 1940 : 146 bl. (1e oorlogsjaar)
16^e jg. — 1941 : 234 bl.
17^e jg. — 1942 : 236 bl.
18^e jg. — 1943 : 136 bl. (Papierrantsoenering ingezet).
19^e jg. — 1944 : 114 bl. (110 bl. + 4 bl. apart gepagineerd jaarverslag).
20^e jg. — 1945 : 136 bl. (= Jaarboek).
21^e jg. — 1946 : 162 bl.
22^e jg. — 1947 : 160 bl.
23^e jg. — 1948 : 172 bl.
24^e jg. — 1949 : 184 bl.
25^e jg. — 1950 : 236 bl. (158 bl. + 78 bl. apart gepagineerde Inhoudstafel over de XXV jgg. door F. Van Es).
26^e jg. — 1951 : 156 bl.
27^e jg. — 1952 : 156 bl.
28^e jg. — 1953 : 192 bl.
29^e jg. — 1954 : 196 bl.
30^e jg. — 1955 : 196 bl.

V.

HET MUSEUM VOOR FOLKLORE TE GENT.

Het Museum voor Folklore werd gesticht door de Bond der Oostvlaamse Folkloristen op 16 Juli 1927 in de lokalen van het voormalig Museum voor Oudheden, Lange Steenstraat, 14, gewezen kerk van de Geschoeide Carmelieten (Onze-Lieve-Vrouwebroeders), wier klooster afgeschaft werd in 1797.

Het Museum voor Folklore werd overgenomen door de Stad Gent, bij besluit van de gemeenteraad d.d. 27 September 1931 en werd geplaatst onder het toezicht van een Commissie bestaande uit vertegenwoordigers van het Stadsbestuur en van de Bond.

Deze Commissie bestaat uit: Mr J. Vermeulen, advocaat en gemeenteraadslid, voorzitter; M. Broeckhove, secretaris; Prof. Dr P. De Keyser, penningmeester; de Heren F. Van Es, Pr. Luyckx, schepen der stad, Mr. A. De Decker, advocaat en gemeenteraadslid, Dr O. Van Hauwaert, R. Van Kenhove, Ing. Haeck, Dr H. Nowé, G. Celis, Drs M. Daem, Drs L. Hoste, J. Pieters, R. De Poorter, J. De Raedt, M. Van Wesemael, leden. Conservator van het Museum: J. Boes, adjunct-archivaris van de Stad.

Doel van het Museum: Verzamelen, inventariseren en uitstellen van alle stoffelijke getuigen van het Oostvlaamse Volksleven van vroeger en nu.

De voorwerpen, documenten en inlichtingen betreffende het volksleven hebben betrekking op de woning, het meubilair, de huishoudelijke inrichting, de voeding, de volkskleding, de vervoermiddelen, de verlichting, het straat- en marktlevens, de volkstypen, de familietradities en -gebruiken van aan de geboorte tot aan het graf, de ambachten met de traditionele werktuigen en het aldaar, de volksfeesten en -spelen en andere ontspanningen, het volksgehoof, het sociale leven, de volkskennis en volksgeneeskunde, de volksletterkunde en de volkskunst.

De Commissie zoekt zoveel mogelijk voorwerpen en documenten betreffende het volksleven van de ondergang en de vernieling te redden door ze veilig op te bergen, te klasseren, te onderhouden, te inventariseren en voor het publiek aantrekkelijk uit te stellen. Ze houdt zich dan ook ten zeerste aanbevolen voor afstand of schenking, zelfs in bruikleen, van voorwerpen en documenten. Ze koopt ook voorwerpen aan en laat die zelfs afhalen aan huis. Beleefd verzoek te schrijven aan het adres van de Conservator: J. Boes, Abrahamstraat, 11, Gent Telefoon n° 25.32.53, of aan de secretaris der Commissie: M. Broeckhove, Oscar De Gruyterstraat, 34, Gent.

DE BOND DER OOSTVLAAMSE FOLKLORISTEN.

De Bond ondersteunt het Museum voor Folklore.

Hij geeft sedert 1926 een tweemaandelijks tijdschrift uit : **Oostvlaamse Zanten**, en **Bijdragen** (meest overdrukken van belangrijke studies).

Samen met de Museumcommissie richt hij kosteloze openbare voordrachten, tentoonstellingen en folkloristische prijskampen in, alsook de tweejaarlijkse wedstrijden van het Alfons De Cock-fonds.

Samen met de Commissie voor Culturele Aangelegenheden van het Provinciaal Bestuur richt hij insgelijks « Enkwesten » over folkloristische verschijnselen van de provincie Oost-Vlaanderen in.

Voor de studie van de Volkskunde van het Oud Graafschap Vlaanderen werkt de Bond samen met de Bond der Westvlaamse Folkloristen te Brugge (Tijdschrift : Biekorf. Volkskundige Almanak 't Beertje).

De bibliotheek en het archief van de Bond en van het Museum voor Folklore zijn gevestigd in afzonderlijke lokalen van het Stadsarchief, Abrahamstraat, 13.

Lid worden van de Bond is : daadwerkelijk medewerken aan de verrijking van het Museum voor Folklore; door het in het lidmaatschap begrepen abonnementsgeld op de hoogte blijven van de studie van de folklore in 't algemeen en van het Oostvlaamse volksleven in 't bijzonder; de eigen kennis en de zaak van de volksovoeding dienen; een daad van ware vaderlandsliefde en van Vlaamse solidariteit stellen.

Voordrachten, tentoonstellingen en museum zijn op vertoon van de lidkaart gratis toegankelijk voor de leden. Men storte 100 fr. op postcheckrekening n° 96946.

Bestuur van de Bond : Ere-voorzitter : Prof. Dr P. De Keyser. Voorzitter : F. Van Es. Ondervoorzitters : G. Celis en Mr J. Vermeulen. Secretaris : M. Broeckhove. Penningmeester : R. De Poorter. Archivaris-bibliothecaris : M. Van Wesemael.

Leden : Dr Nowé, J. Boes, Drs L. Hoste, Drs M. Daem, J. De Raedt, J. Pieters, Pr. Luyckx.

Redactie van Oostvlaamse Zanten : Hoofdredacteur : F. Van Es, Désiré De Wolfstraat, 3, Aalst, Redactieleden : Mr J. Vermeulen en J. Boes.

Museum voor Folklore : Conservator : J. Boes. Adjunct : aspirant of navorser.

Aankoopcommissie : Mr J. Vermeulen, Prof. Dr P. De Keyser, J. Boes.

Dienst der Enkwesten (Fotografische, fonografische en cinematografische documentatie) : Prof. Dr P. De Keyser, F. Van Es, Mr J. Vermeulen, J. Boes. Adjunct : Aspirant of navorser.